

3.5 นักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จ. พิษณุโลก

4. วัน / สถานที่จัดกิจกรรม

วันที่ 2 ธันวาคม 2550 ณ แหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ที่กำหนดใน
โปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

กิจกรรมการตลาดท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยนักศึกษา โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จ.พิษณุโลก
รวม จำนวนผู้เข้าร่วมทดลอง 14 คน ทำให้ทีมวิจัยและชาวบ้านได้รู้จักการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม
ก่อนหน้านี้ชาวบ้านเคยแต่จัดการกับแหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่เพียงอย่างเดียว รองรับ
นักท่องเที่ยวแบบไม่ได้มีการระบบ และเป็นขั้นตอน มีการจัดการเพียงแค่ว่า ไม่ได้เน้นหนักใน
การให้ข้อมูลของชุมชน หรือของดีที่อยู่ในพื้นที่ออกมาแนะนำเสนอ

ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่ที่ผ่านมาชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมเพียง
คอยจัดที่จอดรถ และดูแลความเรียบร้อยภายในแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น นับจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เข้ามาทำให้ชุมชนรู้จักที่จะนำสิ่งที่เป็ของดีชุมชน และเรื่องราวต่างๆ ออกมาแนะนำเสนอให้ผู้สนใจได้
รับรู้รับชม ตามสภาพพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่

ภาพที่ 99 การต้อนรับคณะนักศึกษา

สิ่งที่ได้จากการทดลอง คือประสบการณ์ที่สำคัญของทีมวิจัย ในการที่จะเตรียมตัวรองรับสิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพ และมีแนวคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่น และตนเองให้มีประสิทธิภาพในสิ่งต่างๆ ไม่เพียงแต่เรื่องการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 100 กิจกรรมการทดลองท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวครั้งนี้ได้รับความร่วมมือด้วยดี จากโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ ที่อนุญาตให้เยาวชนที่เข้าฝึกอบรมนักสื่อความหมาย (มัคคุเทศก์น้อย) จำนวน 12 คน เข้าร่วมกิจกรรมทดลองท่องเที่ยวด้วย เพราะโรงเรียนมองเห็นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชน เยาวชนก็เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน กิจกรรมนี้จึงเหมือนการสร้างทักษะการพัฒนาตนเองของเยาวชน ซึ่งทางโรงเรียนเกาะแก้วอนุสรณ์ ก็ให้ความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือในทุกเรื่องที่เป็นการสร้างโอกาสให้เยาวชนและชุมชน

จากการทดลองท่องเที่ยวทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากผู้เข้ามาทดลองท่องเที่ยว โดยสรุปผลวิเคราะห์จากการทดลองนำเที่ยว (ในภาคผนวก)

ภาพที่ 101 การทดลองท่องเที่ยว ครั้งที่ 1

ในการทดลองท่องเที่ยวครั้งนี้ ทีมวิจัยชาวบ้านได้เรียนรู้กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวได้ระดับหนึ่ง โดยทุกคนสามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี เพียงแต่ทีมวิจัยยังขาดประสบการณ์ในการเสริมสร้างทักษะและการจัดการอยู่พอสมควร การทดลองท่องเที่ยวในครั้งแรกนี้ ทำให้ทีมวิจัยชาวบ้านต้องนำข้อมูลการนำเสนอ และข้อแลกเปลี่ยนซักถามจากนักท่องเที่ยว มาปรับปรุงให้เหมาะสมกับพื้นที่ ตลอดจนข้อบกพร่องในเรื่องทักษะของทีมในการจัดการท่องเที่ยวของทีมวิจัย เพื่อให้สามารถรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 25 เวทีสรุปบทเรียนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 1 และการวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 2

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1.1 เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ทีมวิจัยในงานที่จะดำเนินงานปรับปรุงการดำเนินการ
- 1.2 เพื่อระดมแนวคิดและทบทวนแผนงานที่วางไว้ให้เข้าใจตรงกัน
- 1.3 เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นในการจัดทดลองท่องเที่ยว
- 1.4 เพื่อสรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยว
- 1.5 เพื่อสร้างแนวทางการดำเนินการในการทดลองท่องเที่ยวครั้งต่อไป

2. วิธีการดำเนินกิจกรรม

- 2.1 จัดการประชุมทีมวิจัย และชาวบ้าน ในประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน
- 2.2 ประสานงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกบ) , ครูโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์
- 2.3 นำเสนอผลสรุปบทเรียนในเวทีประชุม
- 2.4 แสดงความคิดเห็นของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 3.1 ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.2 เจ้าหน้าที่ป่าไม้
- 3.3 ผู้แทนครูโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์

4. สถานที่ในการจัดกิจกรรม

บริเวณ บ้านพัก นายชาติรี ชูจิตร หัวหน้าโครงการวิจัย

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม

การสรุปบทเรียน การดำเนินการทดลองท่องเที่ยวที่ผ่านมา ทีมวิจัยพยายามที่จะขยายผลของกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับทราบ และรับรู้ ถึงการดำเนินงานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมต่างก็มีความคิดเห็นต่างกันไม่มาก เพราะทุกคนพอที่จะทราบเรื่องราวการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ก่อนแล้ว แต่ข้อสงสัยหลักที่ชาวบ้านพูดถึงมากที่สุด คือ จะเองประมาณจากแหล่งใดมาช่วยหนุนเสริม ในการที่จะดำเนินการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมหรือเรียนรู้ให้มากขึ้น ซึ่งทีมวิจัยได้ชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมองเรื่องความพร้อมของบุคลากรเป็นหลัก หากคนในชุมชนมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น เรื่องการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างก็ไม่ใช่ว่าปัญหาเนื่องจากหน่วยงานที่จะให้การสนับสนุนจะมองเรื่องการบริหารจัดการที่ดีก่อน หากชุมชนมีความพร้อมในเรื่องการบริหารงาน สภาพพื้นที่อำนวยให้เกิดกิจกรรม ทรัพยากรมีจุดเด่น องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่จะสนับสนุนมองเป็นอันดับต้นๆ

การทดลองท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ สิ่งหนึ่งที่จะบอกให้ชาวบ้านได้ทราบว่า ทีมวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการเองได้ระดับหนึ่ง และทีมวิจัยเองก็ได้ข้อเสนอแนะจากกลุ่มที่เข้ามาทดลองท่องเที่ยวแล้ว

พอสมควร ข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมาช่วยกันระดมความคิดเห็น เพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปรับปรุงไปในทางที่ดีขึ้น

ประเด็นหลักที่ชวนคุยในเวทีประชุมชาวบ้าน

1. เรื่องข้าวห่อใบตอง ที่มีปริมาณค่อนข้างมากจนเกินไป ผู้ทดลองท่องเที่ยวบอกว่า เสียคาย ข้าวที่เหลือ
2. รถเกศตรที่เป็นพาหนะนำเที่ยว มีควันค่อนข้างมาก
3. เยาวชนที่เป็นนักสื่อความหมาย ทำหน้าที่ได้ดีมาก แต่ยังคงรวมกลุ่มกันเป็นกันอยู่ไม่ค่อยกระจาย
4. ทางขึ้นยอดเขาจากกบ ควรจัดพื้นที่พักเหนื่อยให้เป็นบริเวณเฉพาะจุด และให้มีเรื่องเล่าระหว่างพักเหนื่อย
5. ผลิตภัณฑ์จากมินต์ อยากให้มีป้ายแสดงวิธีการผลิตน้ำมันมินต์ และสถานที่จำหน่ายเป็นทางการ
6. ความเป็นกันเองของนักสื่อความหมายและชุมชนดีมาก
7. ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือการให้องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า เข้าร่วมทดลองท่องเที่ยวในครั้งต่อไป เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลในพื้นที่

ประเด็นหลักที่ชวนพูดคุยสามารถนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขผลการดำเนินงาน เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนเรามีอยู่ โดยทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องจะประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมทดลองท่องเที่ยวในครั้งต่อไป เพื่อให้ทีมวิจัย กลุ่มเยาวชน และชาวบ้านได้ฝึกการทำหน้าที่ในแต่ละฝ่ายในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการทักษะและเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง ตลอดจนสร้างความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 26 เวทีการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1.1 เพื่อเป็นการวางแผนและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 1.2 เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการมีส่วนร่วมพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการท่องเที่ยว
- 1.3 เพื่อเป็นการบูรณาการเรียนการสอนของโรงเรียนและชุมชน โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน
- 1.4 เพื่อเป็นการระดมความคิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตำบลปางมะค่า

2. วิธีดำเนินการกิจกรรม

- 2.1 จัดเวทีประชุมการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 2.2 นำเสนอข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 2.3 ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเชิญผู้บริหาร โรงเรียน , อุทยานแห่งชาติ , เจ้าหน้าที่ป่าไม้ , องค์การบริหารส่วนตำบล , พี่เลี้ยงโครงการวิจัย และ สกว. เข้าร่วมเวทีสังเคราะห์

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 3.1 ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.2 ชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์
- 3.4 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 21
- 3.5 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 21
- 3.6 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกบ)
- 3.7 หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว. 6 (ซับตาฝั่ง)
- 3.8 เจ้าหน้าที่โครงการหลวง โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โครงการ 2 บ้านปางมะนาว
- 3.9 เครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน สกว.สำนักงานภาค
- 3.10 พี่เลี้ยงโครงการ
- 3.11 กลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์น้อย โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์

ภาพที่ 102 เวทีการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลของการดำเนินกิจกรรม

การจัดเวทีการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกิจกรรมงานวิจัยชุมชน เพื่อนำฐานข้อมูลสภาพพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยชุมชน ที่จะนำพาให้ชุมชนสามารถค้นหาคำตอบ ในสิ่งที่ชุมชนตั้งเป้าหมายและคาดหวังไว้ นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันวิเคราะห์บทเรียนที่ทีมวิจัยดำเนินการอยู่ และร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อนำไปปรับใช้ในงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

สรุปความคิดเห็นในเวทีสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์

ทางโรงเรียนเกาะแก้วอนุสรณ์ มีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง และพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของโรงเรียน ได้เข้าร่วมเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นประสบการณ์ที่ดี นอกเหนือตำราเรียน เนื่องจากว่า เด็กและเยาวชนก็เป็นคนในหมู่บ้าน การที่ตัวเด็กและเยาวชนได้ร่วมเรียนรู้กับชุมชนทำให้เกิดความสำนึกถึงท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้าฝึกอบรมมีทัศนคติท้องถิ่น เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะ และฝึกการนำเสนอเรื่องราวของตนเองได้ ซึ่งบางครั้งทางโรงเรียนไม่สามารถให้โอกาสเด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้เต็ม ทางโรงเรียนเชื่อว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการสร้างคนในชุมชนให้รู้จักคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และยังสามารถพัฒนาตนเองได้ดีในระดับหนึ่ง

ภาพที่ 103 การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม

- หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ที่ มว. 6 (ซับต้ามิ่ง)

อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ มีโครงการที่จะทำให้ชุมชนที่อยู่รอบแนวเขตอุทยานฯ ได้รู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักของทรัพยากรป่าไม้ และการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างคุ้มค่า โดยที่ชุมชนไม่เข้าไปทำลาย หรือทำให้สูญหายไป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวทางที่ดีในการทำให้ป่าอยู่ได้ หากมีการจัดการได้อย่างมีระบบ ทั้งยังเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนรอบแนวเขตได้ สิ่งที่อุทยานฯ เป็นห่วง คือ ระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ถ้าหากว่าชุมชนมีระบบการจัดการที่ดี โดยใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปใช้ในการดำเนินงาน โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ก็มีโอกาสสูง หากชุมชนสามารถจัดการได้จริงก็เปรียบเสมือนว่า เป็นผู้ที่แบ่งเบาภาระของอุทยานฯ ได้ส่วนหนึ่ง อุทยานฯ พร้อมทั้งจะให้โอกาสชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วยความเต็มใจ

ภาพที่ 104 การนำเสนอข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- เจ้าหน้าที่โครงการหลวง โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โครงการ 2 บ้านปางมะนาว

จากการข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่นำเสนอ ทำให้เห็นว่า ศักยภาพของพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยว มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สิ่งที่เป็นห่วงคือ คนในชุมชนมีความพร้อมมากน้อยเพียงไร เพราะชื่อก็บอกได้แล้วว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” คำว่า

โดยชุมชน ก็ต้องเน้นการทำงานที่มีชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการกับกิจกรรมนั้นๆ ที่ชุมชนต้องการ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเหมือนเครื่องมือชนิดหนึ่ง ที่ช่วยให้ชุมชนค้นคิดวิธีการที่จะทำให้งานหรือกิจกรรม ออกไปตามเป้าหมายของชุมชน รูปแบบของกิจกรรมที่นำเสนอ ถือได้ว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง เพียงแต่กิจกรรมนั้นจะมีกระบวนการทำงานของชุมชนแฝงอยู่มากหรือน้อยเท่านั้น

- **ตัวแทนกลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์น้อย โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์**

กลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์น้อย โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ มีความตั้งใจที่จะอยากจะร่วมเรียนรู้ และอยากที่จะพัฒนาทักษะของตนเอง ซึ่งความองค์ความรู้ต่างๆ มากมาย ได้เรียนจากประสบการณ์จริง เป็นความรู้นอกห้องเรียน เป็นสิ่งใหม่ที่โรงเรียนยังไม่เคยทำกิจกรรมประเภทนี้

ความรู้ที่กลุ่มเยาวชนได้รับมาจากกระบวนการวิจัยของชุมชน พวกเราจะนำองค์ความรู้เหล่านั้น ขยายผลสู่เพื่อนเยาวชนในโรงเรียนต่อไป ทางกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนได้เคยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาถึงการจัดตั้ง “ ชุมชนมัคคุเทศก์น้อย ” ในโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์อีกด้วย เพื่อให้เกิดแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ภาพที่ 105 การสรุปบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เวทีการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในครั้งนี้ ทำให้ทีมวิจัยชาวบ้านได้มองเห็นภาพที่หน่วยที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น และเสนอแนวทางการนำไปปรับใช้ของการ

บริการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สิ่งที่ทีมวิจัยตระหนักถึงมากที่สุด คือเรื่องการจัดการโดยคนในชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยผู้เข้าร่วมประชุมจะแสดงแนวคิดเหมือนกันคือ เรื่องการจัดการ และคนในชุมชน สองประเด็นนี้ทีมวิจัยจะต้องนำมาร่วมกันคิด วางแผนการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ลุล่วงด้วยดี

กิจกรรมที่ 27 การจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1.1 เพื่อเป็นแหล่งศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวเบื้องต้นของชุมชน
- 1.2 เพื่อเป็นศูนย์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. วิธีดำเนินการกิจกรรม

- 2.1 จัดประชุมการจัดเตรียมข้อมูล
- 2.2 การรวบรวมข้อมูลเพื่อเตรียมจัดทำแผ่นปิดประกาศที่ศูนย์ข้อมูล มอบหมายให้นาย ชชาติ ชูจิตร เป็นผู้รับผิดชอบ
- 2.3 การจัดสร้างศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ มอบหมายให้นาย ประเสริฐ แจ่มไทย นายพะยอม สมิเพชร นายเด่นชัย สุวรรณฉายาเป็น ผู้รับผิดชอบ โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ และไม้ไผ่
- 2.4 ประสานการเปิดศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นทางการ

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 3.1 ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.2 ชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.3 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 21
- 3.4 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกทบ)

4. สถานที่ดำเนินการ

บริเวณหน้าถังเก็บน้ำประปาหมู่บ้าน (สามแยกทางเข้าแก่งเกาะใหญ่) ต.ปางมะค่า

อ. ขามวอร์ลักษณ์ จ. กำแพงเพชร

ผลที่ได้จากกิจกรรม

ผลการประชุมในการจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ทีมวิจัยได้มีการวางแผนและร่วมกันระดมความคิดเห็นว่า จะสร้างเป็นรูปแบบอย่างไรดี โดยเสียค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด และจะใช้สถานที่ใดจะทำเป็นศูนย์ข้อมูล จากกระบวนการวิจัยทำให้ทีมวิจัยได้รับรู้ว่าการจะทำกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ การที่ได้พูดคุยกันก่อนที่จะปฏิบัติงาน ทีมวิจัยก็ได้ใช้กระบวนการวิจัยในการที่จะทำให้หาข้อสรุปได้อย่างลงตัวและเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ

ภาพที่ 106 ปลัดอำเภอ เปิดศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว

ข้อสรุปในการสร้างศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทีมวิจัยชาวบ้านได้กำหนดสถานที่ก่อสร้างที่ริมถนนสายหลักที่ผ่านหมู่บ้านไปยังตำบลปางมะค่า มีความเหมาะสมในด้านที่ทำเล เป็นจุดที่มีผู้คนมาก(ตรงข้ามร้านค้าในหมู่บ้าน) และสะดวกในการดูแลรักษา

ภาพที่ 107 ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่

ภาพที่ 108 ผู้ที่สนใจเยี่ยมชม

วัสดุที่ใช้ในการสร้างศูนย์ข้อมูล เป็นสิ่งที่หาง่ายในหมู่บ้าน ซึ่งไม่ไผ่ที่มียังได้ ประสานขอใช้ไม่ไผ่จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ สำหรับหุ้มคามุงหลังคาใช้เงินสาธารณะประโยชน์ของ หมู่บ้าน

สำหรับภาพป้ายแผนที่ และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เพื่อความเข้าใจง่าย มอบหมายให้ ครูที่โรงเรียนบ้านเกาะแก้วเป็นผู้วาดให้ และแผ่นป้ายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ มอบหมายให้ หัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

งานทั้งหมดได้มีการมอบหมายให้ทีมวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันทำช่วยกันคิดช่วยกัน สร้างศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้

วันเปิดศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว ทีมวิจัยได้อาศัยโอกาส วันที่มีการทดลองท่องเที่ยว ครั้งที่ 2 โดยทีมวิจัยได้เรียนเชิญนายอำเภอชาณุวรลักษบุรี (ท่านนายอำเภอมอบหมายให้ ปลัดอำเภอ มาแทน) มาเป็นประธานเปิดศูนย์ข้อมูล พร้อมทั้งแขกผู้มีเกียรติหลายท่าน โดยในวันนั้นมีผู้ร่วม กิจกรรมการท่องเที่ยวมาก ทำให้ผู้เข้าร่วมงานได้เข้าไปแวะชมศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว ได้ ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวก่อนเข้าทดลองท่องเที่ยวจริง

กิจกรรมที่ 28 กิจกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 2

โดย เครือข่ายนักวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำ เที่ยวและการโรงแรม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอชาณุวรลักษบุรี สำนักงานท่องเที่ยว กีฬา จังหวัดกำแพงเพชร และองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

- 1.1 เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การนำเที่ยวของชุมชน และมัคคุเทศก์น้อย
- 1.2 เพื่อเสริมทักษะการเป็นนักสื่อความหมายทางธรรมชาติให้กับชุมชน
- 1.3 เพื่อให้เห็นภาพการทำงานของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวได้ และเตรียมพร้อมที่จะ ปรับปรุงแก้ไขในการจัดการท่องเที่ยว
- 1.4 เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน ก่อนเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจริง

2. วิธีดำเนินกิจกรรม

- 2.1 จัดการทดลองท่องเที่ยวในพื้นที่จริง โดย เครือข่ายนักวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาคเหนือ , ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและการโรงแรม , ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอชาณุวรลักษบุรี , สำนักงานท่องเที่ยว กีฬา จังหวัดกำแพงเพชร , องค์การบริหาร ส่วนตำบลปางมะค่า

2.2 การนำพาผู้ทดลองท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่จริง และให้ทีมวิจัยปฏิบัติงานจริง ตามโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่วางไว้

2.3 นำข้อมูลที่ได้มาสรุปบทเรียน และวางแผนในการจัดการท่องเที่ยว

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.1 ทีมวิจัยชาวบ้าน

3.2 เจ้าหน้าที่ป่าไม้

3.3 พี่เลี้ยงโครงการ

3.4 เครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3.5 อุทยานแห่งชาติแม่เงก

3.6 เครือข่ายนักวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

3.7 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและการโรงแรม

3.8 นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอชาณุวรลักษบุรี

3.9 สำนักงานท่องเที่ยว กีฬา จังหวัดกำแพงเพชร

3.10 องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า

3.11 โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์

3.12 ชมรมจักรยานนครสวรรค์

4. วัน / สถานที่จัดกิจกรรม

วันที่ 17 มกราคม 2551

แหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ที่กำหนดในโปรแกรมการท่องเที่ยว

โดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

ผลที่ได้จากกิจกรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้งที่ 2 ได้รับความสนใจเป็นจำนวนมาก เนื่องจากทีมวิจัยได้ประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำผลการทดลองท่องเที่ยว มาปรับใช้ก่อนที่ทีมวิจัย และชาวบ้าน จะเริ่มทำการเปิดใช้จริง ในการทดลองท่องเที่ยวครั้งที่ 2 มีผู้เข้าร่วมทดลองท่องเที่ยว จำนวน 45 คน

สิ่งที่ได้จากการทดลอง คือประสบการณ์ที่สำคัญของทีมวิจัย ในการที่จะเตรียมตัวรองรับ สิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

ภาพที่ 109 ยานพาหนะการทดลองท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่

ภาพที่ 110 การสื่อความหมายทางธรรมชาติ

ภาพที่ 111 การทดลองท่องเที่ยว ครั้งที่ 2

การทดลองท่องเที่ยวครั้งที่ 2 นักสื่อความหมาย (มักคุเทศก์น้อย) จากโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ จำนวน 10 คน เข้าร่วมกิจกรรมทดลองท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนเหมือนกับครั้งแรก เพราะโรงเรียนอยากที่จะสร้างเยาวชนของชุมชน ให้มีคุณภาพ รวมถึงการได้เรียนรู้ควบคู่ไปกับชุมชนจากการทดลองท่องเที่ยวที่ทีมวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากผู้เข้ามาทดลองท่องเที่ยว โดยสรุปผลวิเคราะห์จากการทดลองนำเที่ยว (รายละเอียดในภาคผนวก)

สรุปกิจกรรม

กิจกรรมการทดลองท่องเที่ยวในครั้งที่ 2 เป็นประสบการณ์การทำงานของทีมวิจัยชาวบ้านได้อย่างดี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในด้านการท่องเที่ยวเกือบทั้งสิ้น ข้อมูลที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นฐานข้อมูลอย่างดี ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวลักษณะท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชาวบ้านเกาะแก้วใหญ่ และใกล้เคียงรู้สึกตื่นตัวกับการทดลองท่องเที่ยวในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นคณะท่องเที่ยวที่มาจากหลากหลายองค์กร มีหน่วยงานราชการเข้าร่วมหลายหน่วยงาน ทำให้ทีมวิจัยและชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกตื่นตื้นเต้นเกรงว่าจะทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอในตอนแรก แต่เมื่อสถานการณ์ของการทำงานท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ทีมวิจัยและชาวบ้านที่เข้ามาเกี่ยวข้องทำงานเองได้โดยอัตโนมัติ ตามแผนงานที่วางไว้ และผลจากการปรับปรุงการทดลองท่องเที่ยวครั้งที่ที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 29 ประชุมนำเสนอผลงานวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1.1 เพื่อนำเสนอผลงานของการวิจัยและคืนข้อมูลโครงการสู่ชุมชน
- 1.2 เพื่อเชื่อมประสานภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 1.3 เพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสู่แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร
- 1.4 เพื่อนำเสนอศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและแพร่หลายมากขึ้น

2. วิธีดำเนินกิจกรรม

- 2.1 จัดเวทีประชุมการสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- 2.2 นำเสนอข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 2.3 ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเชิญผู้บริหาร โรงเรียน , อุทยานแห่งชาติ , เจ้าหน้าที่
ป่าไม้ , องค์การบริหารส่วนตำบล , พี่เลี้ยงโครงการวิจัย และ สกว. เข้าร่วมเวทีสังเคราะห์

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 3.1 ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า
- 3.3 ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยว กีฬา จังหวัดกำแพงเพชร
- 3.4 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า
- 3.5 เครือข่ายนักวิจัยภาคเหนือ
- 3.6 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกบ)
- 3.7 หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว. 6 (ซับต้ามิ่ง)
- 3.8 พี่เลี้ยงโครงการ
- 3.9 สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน สกว.
- 3.10 กลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์น้อย /ครู โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์
- 3.11 ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

4. วัน / สถานที่ในการจัดการประชุม

วันที่ 27 มีนาคม 2551

ห้องประชุมซุ่มกอ ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

ผลของการดำเนินกิจกรรม

การนำเสนอสิ่งที่ชุมชนได้ร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน และร่วมกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนกับนักท่องเที่ยว ให้แก่ส่วนราชการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ได้รับทราบข้อมูลเรื่องราวของดีในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนต่อไป

ทีมวิจัยชุมชนได้นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ มาเติมเต็มเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หัวใจหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็คือการสร้างโอกาสในการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเจ้าเจ้าของระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในเชิงศึกษาเรียนรู้ ที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 113 นายถาวร เฉิดพันธุ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร
ให้เกียรติเป็นประธานเปิดการประชุม

ในเวทีการนำเสนอ ได้รับเกียรติอย่างสูง จาก ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร นายถาวร เฉิดพันธุ์ มาเป็นประธานเปิดเวทีนำเสนอโครงการวิจัย พร้อมทั้งยังรับฟังข้อมูลการนำเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับทีมวิจัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการที่จะขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย

บทสรุปที่ท่านรองผู้ว่าฯ ได้แนะนำ คือเรื่องการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ซึ่งทราบว่าหมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ มีพื้นที่ติดกับแนวเขตอุทยานฯ จึงอยากให้ทุกคนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้และอื่นๆ ให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นอย่างคุ้มค่าและใช้ให้เป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้ทรัพยากรของชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน หากทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ ทางจังหวัดกำแพงเพชรก็พร้อมที่จะประสานงานและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ภาพที่ 114 การประชุมนำเสนอผลงานวิจัย

ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชุม

- อยากให้เพิ่ม หรือหากิจกรรมอื่นๆ แทรกใน โปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ควรมีการปรับปรุงสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่ให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นขายจุดของการท่องเที่ยว
- สำนักงานท่องเที่ยว กีฬา จังหวัดกำแพงเพชร พร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมชุมชน และพร้อมที่จะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวมาเสนอให้กับบุคคลภายนอกได้รับรู้
- ควรมีการเชิญ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกำแพงเพชร ออกไปที่แหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่ เพื่อร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาในด้าน โครงสร้างพื้นฐานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า เพื่อความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต
- ประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่ ทั้งระบบ และร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาร่วมกัน โดยมองถึงความเป็นได้และความเหมาะสมของพื้นที่

- มีข้อเสนอในเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีการวางแผนการท่องเที่ยวเป็น 2 แบบ คือ แบบผจญภัย และแบบรักษารักษาชาติ
- สินค้า OTOP ของแหล่งท่องเที่ยวยังคงต้องได้รับการพัฒนา และส่งเสริม อยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่าช่วยเข้าไปดูแลในส่วนนี้ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ภาพที่ 115 การประชุมเวทีนำเสนอผลงานวิจัย

จากการข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่นำเสนอ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เห็นศักยภาพของพื้นที่ กิจกรรมท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม และการจัดการของชุมชน ซึ่งชุมชนมีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ระดับหนึ่ง สิ่งที่ชุมชนต้องการหลังจากโครงการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว คือ แรงสนับสนุนที่จะช่วยเกื้อหนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมชุมชนให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า ที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

การให้โอกาสชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญอย่างมาก สำหรับชุมชนที่มีความพร้อม การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นทางเลือกของชุมชนในพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการค้นหาคำตอบที่ชุมชนอยากรู้ อยากให้เป็นไปตามเป้าหมายของชุมชน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ เกิดแนวทางการทำงาน และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการวิจัยทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น มีการเก็บเกี่ยวประสบการณ์การทำงาน กล้าแสดงออกมากขึ้น มีส่วนร่วมในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น ชุมชนมีความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ในรูปแบบของ
ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ สามารถบริหารจัดการได้เอง

กิจกรรมที่ 30 การประชุมสรุปรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- 1.1 เพื่อสรุปบทเรียนที่ได้จากงานวิจัยระยะที่ 2
- 1.2 เพื่อได้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 1.3 เพื่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขยายผลงานวิจัยหลังปิดโครงการ

2. วิธีดำเนินกิจกรรม

- 2.1 จัดเวทีสรุปบทเรียน โดยแจ้งให้ทีมวิจัยชาวบ้านทุกคนให้เข้าร่วมประชุม
- 2.2 เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม มอบหมายให้ นายชาติรี ชูจิตร และนาย ประเสริฐ แจ่มไทย เป็นผู้ประสานงาน
- 2.3 การจัดตั้งกลุ่มเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น โดยใช้เวทีการประชุมประจำเดือนของ หมู่บ้าน โดยแจ้งประสานงานไปที่ผู้ใหญ่บ้าน

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- 3.1 ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่
- 3.2 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ฐานปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกบ)
- 3.3 หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว. 6 (ซับต้ามิ่ง)
- 3.4 ส.อบต.หมู่ที่ 21
- 3.5 ชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่

4. วัน / สถานที่ในการจัดการประชุม

วันที่ 7 เมษายน 2551

อาคารอเนกประสงค์ หมู่ที่ 21 ต.ปางมะค่า อ.ขามเฒ่า จ.กำแพงเพชร

ผลของการดำเนินกิจกรรม

การประชุมเวทีสรุปบทเรียนงานวิจัยนับว่าเป็นกิจกรรมงานวิจัยที่สำคัญของโครงการวิจัย เป็นเวทีที่ทีมวิจัยชาวบ้านจะต้องนำเสนองานวิจัยให้แก่ชุมชน ได้รับรู้และรับทราบ เนื่องจากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะปิดโครงการวิจัย ในเร็วๆ นี้ ทีมวิจัยได้แจ้งประสานไปยังผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านพร้อมกัน เนื่องจากในวันที่ประชุมหมู่บ้านจะมีชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่เข้าร่วมประชุมกันมาก ทีมวิจัยจึงอาศัยโอกาสดังกล่าวเพื่อขยายผล และนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวให้ที่ประชุมได้รับทราบ การประชุมในครั้งนี้ได้เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้, ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่าเข้าร่วมประชุมเพื่อทราบแนวทางการทำงานร่วมกันกับชุมชน

หัวหน้าโครงการได้นำข้อมูลในการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่เริ่มแรกของงานวิจัยให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ทราบถึงทิศทางการทำงานของทีมวิจัย ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จุดประสงค์แรกที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาในพื้นที่ ต้องการให้ชุมชนได้มีความสำนึกถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง แต่ในสิ่งเหล่านั้นมีแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจมากมาย ชุมชนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้

ส่วนที่ 5

ผลการดำเนินงาน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

แต่ก่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเข้าพื้นที่ กระบวนการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ต้องยอมรับว่ายังไม่เป็นระบบ เป็นการจัดการในแบบชาวบ้าน ไม่มีใครมาให้แนวทางในการทำงาน มุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยวที่แก่งเกาะใหญ่เพียงแหล่งเดียว และการจัดการก็เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น (เฉพาะเทศกาลสงกรานต์) ไม่ได้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน เช่น น้ำตก ชัยหน้าผา , ยอดเขาจอกกบ , หรือแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีอยู่มากมาย ซึ่งชาวบ้านทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า “ ใครจะมาเที่ยวในป่ามีแต่ป่ารกชัฏอย่างนี้ ” เป็นคำพูดที่ได้ยินเสมอ เมื่อมีชาวบ้านพูดคุยเรื่องการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

กระบวนการเรียนของชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่มีผลทำให้ชาวบ้าน เริ่มค้นหาตนเองเจอ โดยเจตนาชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ให้ความสำคัญของป่าไม้ในพื้นที่อยู่ระดับหนึ่งแล้ว การค้นพบตนเองทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมองเห็นอยู่ทุกวัน เคยได้สัมผัสอยู่ทุกวัน เคยผ่านตาอยู่ ว่าสามารถนำมาเป็นประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างที่ชุมชนเองก็คาดไม่ถึง กระบวนการวิจัยทำให้ทีมวิจัยได้มีการพัฒนาตนเองได้ระดับหนึ่ง จากชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง ที่ชีวิตประจำวันทำแต่กิจกรรมประจำวันในเรื่องการทำมาหากิน มาเป็นคนที่สามารถนำเสนอเรื่องราวในพื้นที่ของตนเองได้ ถึงแม้ขณะนี้ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวยังน้อยอยู่ แต่งานวิจัยชาวบ้านทำให้ทีมวิจัยและชาวบ้านรู้สึกมั่นใจว่าตนเองต้องทำได้ เนื่องจากขณะที่กระบวนการวิจัยกำลังขับเคลื่อน ทีมวิจัยได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบลักษณะภูมิประเทศ และทรัพยากรธรรมชาติแล้ว หมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่มีความพร้อม และได้เปรียบกว่าที่ทีมวิจัยได้ไปดูงาน แต่สิ่งหนึ่งที่ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีนั้น คือ เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการท่องเที่ยว เมื่อชุมชนพร้อม พื้นที่พร้อม กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนก็จะได้รับ

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน สิ่งสำคัญที่ชุมชนไม่อาจมองข้ามอย่างยิ่ง คือเรื่องการรอนักท่องเที่ยวที่อาจจะสร้างผลกระทบกับชุมชนในอนาคต สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องนำวิธีการที่ได้จากกระบวนการวิจัยได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพตามที่ชาวบ้านบ้านแก่งเกาะใหญ่ได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อเป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดที่ตนเองและชุมชนตั้งไว้

องค์ความรู้และศักยภาพชุมชน

ข้อมูลสภาพพื้นที่

แก่งเกาะใหญ่ เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ท่ามกลางขุนเขาและป่าไม้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เป็นหมู่บ้านหนึ่งใน 24 หมู่บ้านของตำบลปางมะค่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ห่างจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดกำแพงเพชร ระยะทางประมาณ 120 กิโลเมตร ทิศตะวันตกของหมู่บ้านติดกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ทิศใต้ติดกับลำน้ำแม่วงก์ ซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดกำแพงเพชรกับจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคและด้านเกษตรกรรม มีเนื้อที่ประมาณ 3,560 ไร่ (6 ตารางกิโลเมตร) สภาพพื้นที่ทั่วไปค่อนข้างแล้ง สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านรายล้อมด้วยเทือกเขาขนาดใหญ่ โดยเฉพาะทิศตะวันตกเป็นแนวเทือกเขาถนนธงชัย ที่ทอดตัวยาวตั้งแต่ภาคเหนือตอนบน จนถึงภาคใต้ตอนบนของไทย ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะกระจายตามที่ทำกินของตนเอง ส่วนใหญ่จะอยู่กันเป็นกลุ่มเรียกตามลักษณะสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ อาทิ กลุ่มเกาะใหญ่ กลุ่มสามแยก กลุ่มยางงาม และกลุ่มป่าแดง

ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ เดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเกาะแก้ว หมู่ที่ 6 โดยแยกตัวออกมาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ เมื่อประมาณต้นเดือนมิถุนายน 2543 โดยใช้ชื่อว่า บ้านใหม่ธงชัย แต่ชื่อยังกล่าวไม่เป็นชื่อที่ต้องการของชาวบ้าน เนื่องจากขั้นตอนการทำเรื่องขอแยกหมู่บ้านกระทำโดยกลุ่มคนกลุ่มเดียว ไม่ได้เป็นความต้องการของชุมชนส่วนใหญ่ และไม่มีการลงมติในที่ประชุมของหมู่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน และผู้นำหมู่บ้าน จึงได้ทำเรื่องขอเปลี่ยนชื่อหมู่บ้าน เป็นบ้านแก่งเกาะใหญ่ ซึ่งเรียกตามสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยมีนายพัชรินทร์ สุวรรณวงศ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก (พ.ศ. 2543 – 2548) ปัจจุบันบ้านแก่งเกาะใหญ่ มีนายประเสริฐ แจ่มไทย เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ภาพที่ 2 ลักษณะสภาพพื้นที่ภายในหมู่บ้าน

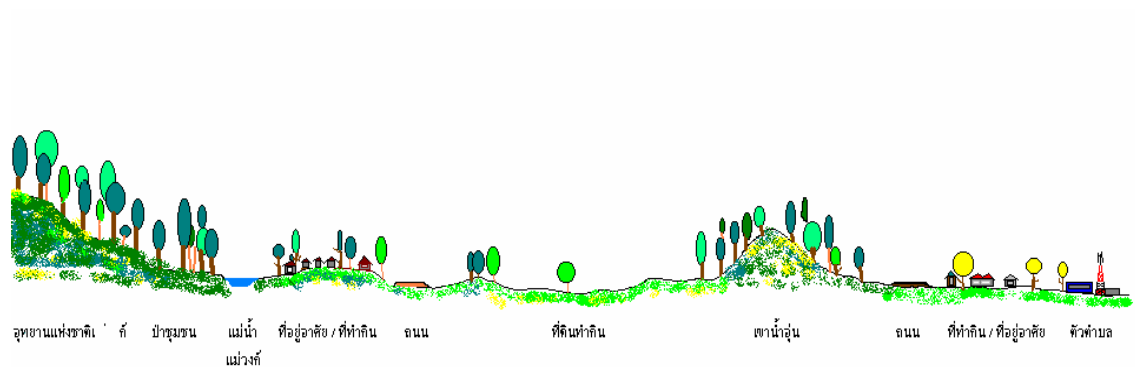
ลักษณะภูมิประเทศ

ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ เป็นพื้นที่ของป่าไม้เบญจพรรณ ป่าเต็งรัง เนื้อที่ประมาณ 2,100 ไร่ เป็นแนวกันชน (Buffer Zone) ก่อนถึงเขตป่าอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ด้านทิศใต้ติดลำน้ำแม่วงก์ ซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตจังหวัดกำแพงเพชรกับจังหวัดนครสวรรค์ ลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นพื้นที่ราบสูงต่ำสลับกัน เป็นที่ดอนประมาณ 67 % ของพื้นที่ โดยมีพื้นที่ราบเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะอยู่ตามแอ่งล่งน้ำตามส่วนล่างของพื้นที่ดอน ทิศใต้ของหมู่บ้านมีลำน้ำแม่วงก์ไหลผ่าน ซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตจังหวัด

- พื้นที่ราบ (สำหรับทำนา) โดยประมาณร้อยละ 3
- พื้นที่ดอน (สำหรับทำไร่) โดยประมาณร้อยละ 67
- พื้นที่ป่าไม้ โดยประมาณร้อยละ 30

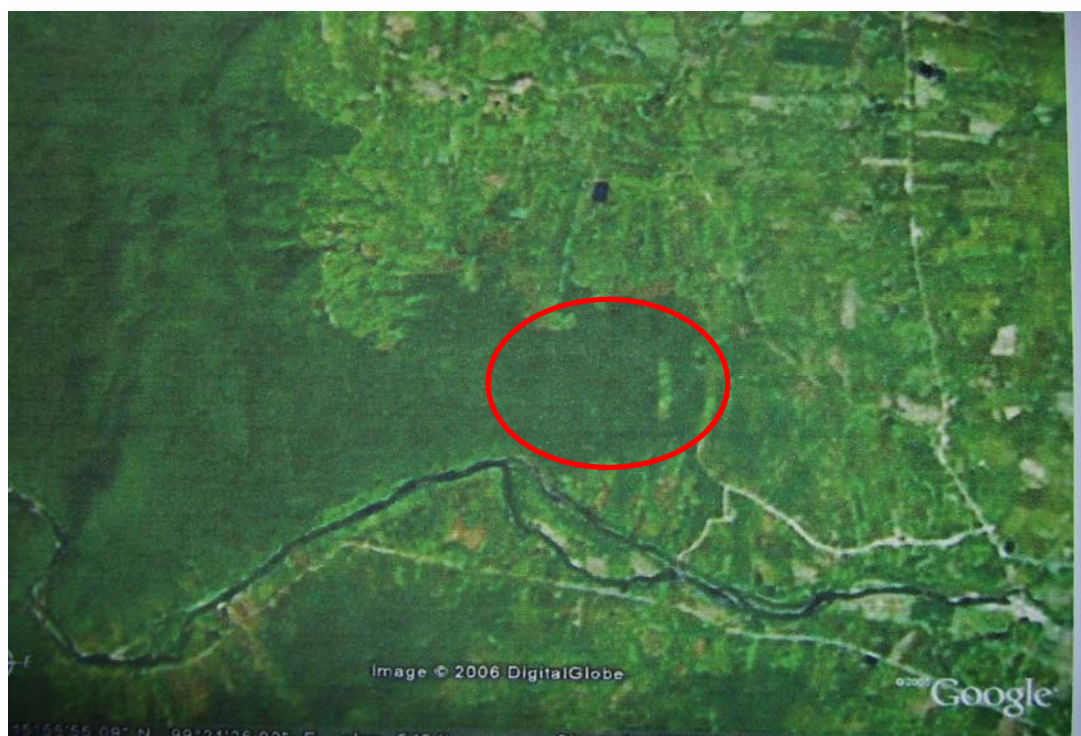
สภาพพื้นที่ เป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายละเอียด ส่วนดินชั้นล่างเป็นหินและก้อนกรวด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ลักษณะดินมีการทับถมเป็นชั้น ๆ สันนิษฐานว่า เมื่อก่อน

บริเวณแห่งนี้มีกระแสน้ำไหลผ่านอย่างรุนแรง ทำให้เกิดการทับถมของชั้นดินที่มีมวลหินต่างชนิดปนกันอยู่ จนสามารถมองเห็นได้ชัด

ภาพตัดขวาง หมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่
หมู่ที่ 21 ต. ปางมะค่า อ. ขาวขวรสักยบุรี จ. กำแพงเพชร

ภาพที่ 3 ภาพตัดขวาง ของบ้านแก่งเกาะใหญ่

ภาพที่ 4 แหล่งที่มาของชื่อ เกาะใหญ่

มาของชื่อ **แก่งเกาะใหญ่** เรียกตามลักษณะพื้นดินขนาดใหญ่กลางลำน้ำแม่वंงก์ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน (อยู่เหนือขึ้นไปจากสถานที่ท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่) เป็นเกาะพื้นดินมีลักษณะคล้ายฝักถั่วลันเตา ความยาวประมาณ 1,200 เมตร ความกว้างโดยเฉลี่ย 250 เมตร เนื้อที่ 187 ไร่ ทอดตัวขวางตามแนวยาวของลำน้ำแม่वंงก์ ปัจจุบันมีสภาพเป็นทุ่งหญ้า ไม่ค่อยมีต้นไม้ จุดเด่นอยู่ที่ส่วนปลายเกาะใหญ่ ด้านทิศใต้มีลักษณะเป็นแก่งหินขนาดใหญ่ทอดตัวขวางลำน้ำแม่वंงก์เป็นบริเวณกว้าง ทำให้เกิดเกาะแก่งหิน กระแสน้ำไหลลงไปตามโขดหิน มีลักษณะสวยงามตามธรรมชาติ เรียกตามลักษณะพื้นที่ น้ำตกแก่งเกาะใหญ่

ที่ตั้ง และอาณาเขต

บ้านแก่งเกาะใหญ่ อยู่ในเขตตำบลปางมะค่า อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดลำปางประมาณ 120 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอลำปางประมาณ 65 กิโลเมตร เนื้อที่ 3,560 ไร่ (6 ตารางกิโลเมตร)

ทิศเหนือ	จรดหมู่ที่ 16 บ้านศรีเกษตรพัฒนา และหมู่ที่ 17 บ้านทรัพย์เจริญ
ทิศตะวันออก	จรดหมู่ที่ 19 บ้านศรีสมบูรณ์
ทิศใต้	จรดหมู่ที่ 24 บ้านใหม่แม่เฒ่า ตำบลแม่เฒ่า อำเภอมะนัง จังหวัดนครสวรรค์ มีลำน้ำแม่वंงก์ เป็นแนวเขตแบ่งจังหวัดลำปางกับจังหวัดนครสวรรค์
ทิศตะวันตก	จรดแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่वंงก์

การเดินทาง

จากสี่แยกสลกบาตร มุ่งหน้าทางทิศตะวันตกไปตาม ทางหลวงหมายเลข 1112 สายวังปลาอ้าว - สลกบาตร ระยะทาง 39 กม. และ จากวังปลาอ้าวเดินทางไปตามถนนทางหลวงชนบทหมายเลข 3040 สายวังปลาอ้าว – เกาะแก้ว ระยะทาง 11 กม. ถึงบ้านแก่งเกาะใหญ่

ข้อมูลประชากร

ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ส่วนใหญ่จะย้ายถิ่นมาจากที่อื่น จากการเก็บข้อมูลพบว่า คนในชุมชนแก่งเกาะใหญ่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นมาจากทางภาคกลาง เช่น ชัยนาท อุทัยธานี นครสวรรค์ และพิจิตร อีกส่วนหนึ่งมาจากทางภาคอีสาน เช่น ขอนแก่น ชัยภูมิ และนครราชสีมา จึงค่อนข้างเป็นชุมชนที่หลากหลายด้านวัฒนธรรม ประเพณี เนื่องจากความหลากหลายของ แหล่งที่มาของแต่ละคน สังคมชุมชนของบ้านแก่งเกาะใหญ่เป็นแบบสังคมเครือญาติ แม้จะไม่ได้มาจากถิ่นที่อยู่เดียวกัน ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยพึ่งพากัน ดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่วนรวม

การปลูกสร้างบ้านของชุมชน ส่วนใหญ่ปลูกสร้างตามที่ดินของตนเองและอยู่รวมกัน เป็นกลุ่มในสังคมเครือญาติ มีประชากรทั้งหมด 162 ครัวเรือน เป็นชาย 353 คน และเป็นหญิง 319 คน รวม 672 คน (ข้อมูลจาก อบต.ปางมะค่า 1 ตุลาคม 2548) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก พืชที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด และข้าว พื้นที่บางส่วนก็ทำสวนส้มโอ ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำ คนในชุมชนส่วนใหญ่มี ฐานะค่อนข้างยากจน หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตรแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเข้าไป ทำงานก่อสร้างในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง

ข้อมูลด้านสาธารณสุข

สถานีอนามัยบ้านเกาะแก้ว ให้บริการด้านสาธารณสุขครอบคลุมพื้นที่ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6 บ้านเกาะแก้ว , หมู่ที่ 16 บ้านศรีเกษตรพัฒนา , หมู่ที่ 14 บ้านทรัพย์เจริญ และหมู่ ที่ 21 บ้านแก่งเกาะใหญ่ มีผู้ใช้บริการด้านสาธารณสุขโดยเฉลี่ยประมาณ 25 คนต่อวัน โดยโรคที่ พบบ่อย ซึ่งคนในชุมชนเจ็บป่วยมากที่สุดได้แก่ โรคไข้หวัด , โรคทางเดินหายใจ , โรคทางเดิน อาหาร และโรคกระตุกและระบบกล้ามเนื้อ หากมีอาการที่เกินกว่าจะรักษาได้ ทางสถานีอนามัยจะ ส่งตัวผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลฉนวนรักษ์บุรี ระยะทาง 65 กิโลเมตร โดยส่วนใหญ่คนในชุมชนไม่ ค่อยให้ความสนใจในเรื่องสุขภาพอนามัย และเอาใจใส่ในสุขภาพของตนเท่าที่ควร เนื่องจากวิถีชีวิต ในชนบทจะมุ่งเน้นเรื่องการประกอบอาชีพ มุ่งแต่การทำงานเพื่อเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นหลัก บนพื้นฐานของความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามธรรมชาติของสังคมชนบท เรื่องสุขภาพอนามัยจึงเป็น ที่ชุมชนในสังคมชนบทไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่ควร

เมื่อประมาณต้นปี 2547 สถานการณ์ โรคไข้หวัดนกค่อนข้างรุนแรงในพื้นที่ พบผู้ ติดเชื้อไข้หวัดนกสายแรกของประเทศไทย ในหมู่บ้านศรีสมบูรณ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ข้างเคียง มีผล ทำให้กระทรวงสาธารณสุขประกาศเป็นพื้นที่สีแดง ซึ่งจะต้องมีการทำลายสัตว์ปีกทั้งหมดในรัศมี 5 กิโลเมตร จากจุดที่พบผู้ติดเชื้อ หมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่เป็นพื้นที่ต้องเฝ้าระวังเชื้อไข้หวัดนกใน สถานการณ์เดียวกัน โดยการควบคุมของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเหตุการณ์นั้นคน

ในชุมชนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด มีการรายงานสถานการณ์และร่วมกันเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพของตนเองได้อีกระดับหนึ่ง ซึ่งสถานีนามัยบ้านเกาะแก้ว อยากให้คนในชุมชนดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพการงานและให้ความสนใจเรื่องสุขภาพอนามัยควบคู่กันไป และพร้อมให้บริการชุมชนอย่างเป็นกันเอง ด้วยหลักประกันสุขภาพ 30 บาท รักษาทุกโรค

บุคลากรสถานีนามัยบ้านเกาะแก้ว

1. นางสาวลดาวัลย์	ยอดพุดชา	รักษาการณ์หัวหน้าสถานีนามัยบ้านเกาะแก้ว
2. นายกมล	สารกรกิจ	เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน

อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หมู่ที่ 21 (อสม.)

1. นายสมพงษ์	มาลาศรี
2. นายเสน่ห์	นันท์
3. นางบุญเรือน	คล้ายกระจ่าง
4. นางสาวสายพิณ	โกศทรัพย์
5. นางสุดา	ลาทอง
6. นางสาวรัศมี	บุญพ่วง
7. นางสาวแววตา	มีสูงเนิน
8. นางพิกุล	ชาญกสิกร

ข้อมูลด้านการศึกษาของชุมชน

สังคมชนบทส่วนใหญ่ คนในสังคมมักจะมองข้ามเรื่องการศึกษาหาความรู้ สิ่งหนึ่งที่ทำให้คนในชนบทไม่อาจเข้าถึงการศึกษาได้ คือ การประกอบอาชีพ การเลี้ยงดูครอบครัว และอีกอย่างคือเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่อาจจะเอื้อครายได้ส่วนหนึ่งไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาหาความรู้

ชุมชนแก่งเกาะใหญ่ก็มีลักษณะดังที่กล่าวมา แต่ปัจจุบันการที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ก็ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้เหมือนกัน คนในชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่จึงเห็นความสำคัญเรื่องการศึกษามากขึ้น โดยส่งให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาอย่างครบถ้วน จากข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ให้บุตรหลานได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน ผู้ปกครองทุก

คนหวังให้บุตรหลานของตนจะได้มีงานทำที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความก้าวหน้าในชีวิต เพื่อเป็นที่พึ่งของครอบครัวในภายภาคหน้า

ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ไม่มีโรงเรียนในพื้นที่ มีโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านเกาะแก้ว อยู่ห่างจากบ้านแก่งเกาะใหญ่ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนประมาณ 300 กว่าคน เปิดสอนตั้งแต่สอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยคนในชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านร้อยละ 65 อ่านออกเขียนได้ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จากการเก็บข้อมูลด้านการศึกษาของกลุ่มนักเรียนมีดังนี้

นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล)	จำนวน	8	คน
นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 6	จำนวน	181	คน
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	44	คน
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	จำนวน	18	คน
นักเรียนระดับอนุปริญญา (ปวส.)	จำนวน	5	คน

คิดเป็นร้อยละ 38 % ของประชากรทั้งหมดบ้าน (พ.ศ. 2548)

ข้อมูลด้านอาชีพ

ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ และรับจ้างทั่วไป พืชเศรษฐกิจของที่นี่ คือ การเพาะปลูกมันสำปะหลังเป็นพืชที่นิยมปลูกกันมากทั้งในพื้นที่ และหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะมีคุณสมบัติทนแล้งได้ดี มีความต้องการน้ำน้อย ปลูกได้ในทุกสภาพดิน โดยพันธุ์มันสำปะหลังที่นิยมปลูกกันมากได้แก่ พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50, พันธุ์ระยอง 6 เนื่องจากสภาพดินในพื้นที่เป็นดินร่วนปนทรายละเอียด คุณภาพ และธาตุอาหารในดินค่อนข้างมีน้อยผลผลิตทางการเกษตรจึงไม่ดีเท่าที่ควร มีการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต แต่ก็เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตด้วยเช่นกัน ทำให้เกษตรกรประสบกับภาวะขาดทุน

ภาพที่ 5 ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำมันสำปะหลัง

การเพาะปลูกมันสำปะหลัง ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวใช้ระยะเวลา 10 – 12 เดือน ข้อดีของการปลูก คือ ดูแลเฉพาะ 3 – 4 เดือนแรก จากนั้นรอช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะเวลาที่กำหนด และในระหว่างรอการเก็บเกี่ยวนี้ คนในชุมชนก็จะเข้าไปรับจ้างใช้แรงงานในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระทางครอบครัวส่วนหนึ่ง

สิ่งหนึ่งที่พอจะช่วยให้เศรษฐกิจระดับรากหญ้าขยายตัว คือ การนำเอาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์และเสน่ห์ของสังคมชนบท รวมถึงการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิถีชีวิตชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

จากลักษณะทางกายภาพนั้นโดยทั่วไปของหมู่บ้านถูกโอบล้อมด้วยภูเขา เคยมีสภาพเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก่อน คนในสังคมชนบทยังคงพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นแหล่งพื้นฐานปัจจัย 4 ของชุมชน ด้วยความคุ้นเคยที่ต้องอาศัย และใช้ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิต โดยชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่ามากเกินไปแต่ไม่มีการทดแทนสิ่งที่สูญหายไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนทำให้พฤติกรรมของชุมชนต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เปลี่ยนไป จากที่เคยมีป่าไม้ที่สมบูรณ์ ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นไร่ นา และประกอบอาชีพตามอัตภาพที่พึงมี

วิถีชีวิตของชุมชนดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย เป็นสังคมชนบท ซึ่งอยู่ไกลจากความเจริญ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเรื่องการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก การเรียนรู้ทางธรรมชาติที่มีการถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตในป่าของคนในชุมชน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ในเรื่องการใช้ภูมิปัญญา องค์กรความรู้ ด้านยารักษาโรค เป็นเรื่องราวที่ต้องนำเสนอให้คนในชุมชนได้เห็นความสำคัญ เพื่อสิ่งเหล่านั้นจะไม่สูญหายไป

จากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ยังมีป่าไม้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ สร้างความตระหนักและรู้สึกสำนึกคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันใน

หมู่บ้านตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นเพื่อเป็นการช่วยกันสอดส่องดูแลผืนป่าไม้ของหมู่บ้าน ไม่ให้ผู้ที่ไม่หวังดีที่จะเอาประโยชน์จากป่าไม้ฝ่ายเดียว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าไม้ที่ต้องพึ่งพิงกัน โดยชุมชนต้องอาศัยป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร และไม่ใช้สอย รวมถึงเฝ้าดูแลรักษาป่าไม้ให้คงอยู่ เมื่อป่าไม้สมบูรณ์ ชุมชนเองก็มีความสมบูรณ์เช่นกัน

เมื่อกลางปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการนำของ นายพัชรินทร์ สุวรรณวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน (ในขณะนั้น) และนายชาติ ชูจิตร ได้ประสานงานไปยัง สำนักงานป่าไม้จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อขอจัดตั้งป่าชุมชนในเขตป่าหมู่บ้าน โดยร่วมกันดูแลหน่วยปฏิบัติการป้องกันรักษาป่าที่ 3 (จกบ) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในพื้นที่ ได้มีการประชุมในการออกกฎระเบียบข้อบังคับในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ และได้รับการอนุมัติ ประกาศเป็นป่าชุมชน เมื่อปลายปี พ.ศ. 2546 จากกรมป่าไม้ ซึ่งชุมชนก็ได้ปฏิบัติตามขอบเขตที่กรมป่าไม้กำหนด เพื่อจะได้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นให้คงอยู่ และร่วมกันฟื้นฟูสภาพให้กลับมาดังเดิม

ประมาณต้นเดือนกันยายน 2548 คณะกรรมการป่าชุมชนได้ประสานงานไปที่สำนักงานประสานเครือข่ายลุ่มน้ำปิงตอนล่าง เพื่อขอจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทสม.) และได้มีการอบรมนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิก จำนวน 72 คน ซึ่งทุกคนเห็นความสำคัญของป่าไม้ และพร้อมที่จะร่วมกันดูแลสิ่งเหล่านั้นให้คงอยู่อย่างยืนยาวต่อไป

จากการรวมกลุ่มดังกล่าวนี้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัวเพื่อที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไว้ให้คงอยู่รุ่นต่อรุ่น โดยจากการรวมตัวแล้วนั้น ยังได้ร่วมกันจัดทำกฎข้อระเบียบ โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องดูแล รักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ซึ่งกฎระเบียบนี้เกิดขึ้นจากมติที่ประชุม และชาวบ้านในชุมชนร่วมกันร่างระเบียบนี้ขึ้นมา โดยเป็นข้อตกลงร่วม ผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้าน และมีการนำเสนอต่อ อบต. ในการประสานงาน และชุมชนใกล้เคียง เพื่อให้รับรู้และปฏิบัติตามกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 ทางเข้าป่าชุมชน และป้ายกฎระเบียบป่าชุมชน

กฎระเบียบ ข้อบังคับ

โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตารมแนวพระราชดำริ

เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถ

หมู่ที่ 21 บ้านแก่งเกาะใหญ่ ตงปางมะค่า อ.ขามเฒ่า จ.กำแพงเพชร

1. ห้ามตัดไม้ยืนต้นทุกชนิด และห้ามขนย้ายไม้ในเขตป่าชุมชน ฝ่าฝืนปรับ ตันละ 500 – 5,000 บาท และยึดของกลางเป็นของส่วนรวม พร้อมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย ยกเว้นการเก็บไม้ล้มขอนนอนไพรและต้องแจ้งแก่คณะกรรมการเสียก่อน
2. ห้ามกราน ถากเปลือกไม้หรือกระทำการใดๆ เป็นเหตุให้ต้นไม้ตายลง ฝ่าฝืนปรับ 500 – 2,000 บาท
3. ห้ามบุกรุกแผ้วถางป่า ในเขตป่าชุมชน เพื่อทำการเกษตรหรืออื่นๆ ฝ่าฝืนปรับ 2,000 – 20,000 บาท พร้อมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
4. ห้ามจุดไฟเผาป่าในเขตป่าชุมชน โดยเด็ดขาด ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ฝ่าฝืนปรับ 2,000 – 20,000 บาท พร้อมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
5. ห้ามล่าหรือฆ่าสัตว์ ทุกกรณีในเขตป่าชุมชน ฝ่าฝืนปรับ 2,000 – 20,000 บาท พร้อมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
6. ห้ามล่าหรือฆ่าสัตว์ ทุกกรณีในเขตป่าชุมชน ฝ่าฝืนปรับ ครั้งละ 500 – 1,000 บาท
7. การเก็บหาผลผลิตจากป่า เช่น เห็ด ผักหวาน หน่อไม้ และอื่นๆ อนุญาตให้เก็บหาเพื่อเป็นอาหารเท่านั้น ห้ามเก็บผลผลิตจากป่าเพื่อการค้าเด็ดขาด ฝ่าฝืนมีโทษปรับ กิโลกรัมละ 100 บาท
8. บุคคลภายนอก ห้ามเข้าตัดไม้ใช้สอย เช่น ไม้ไผ่ และไม้อื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนเสียก่อน ฝ่าฝืนปรับ 2,000 – 20,000 บาท พร้อมส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย

9. ผู้ที่ต้องการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน จะต้องแจ้งคณะกรรมการป่าชุมชนทุกครั้งก่อนเข้าป่าชุมชน ฝ่าฝืนปรับ 500 – 2,000 บาท
10. กรณีชาวบ้านหมู่ที่ 21 จะนำไม้ยืนต้นหรือไม้ไผ่และอื่นๆ ไปใช้ประโยชน์ต้องแจ้งต่อคณะกรรมการป่าชุมชน และได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชนเสียก่อน
11. การแจ้งความประสงค์ในการเข้าพื้นที่ และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ให้แจ้งได้ที่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 21 บ้านแก่งเกาะใหญ่ ต.ปางมะค่า อ.ขามเฒ่า จ.แพร่ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย
12. กฎระเบียบข้อบังคับนี้ สามารถเปลี่ยนแปลง แก้ไขได้ตามความเหมาะสมและมติของที่ประชุม 2 ใน 3 เห็นสมควรให้มีการเปลี่ยนแปลง

ประกาศ นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

คณะกรรมการป่าชุมชน โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ หมู่ที่ 21

จากข้อมูลดังกล่าวจะพบว่าชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่มีการดำรงชีวิตผูกพันกับผืนป่าของหมู่บ้านได้อย่างดี มีความสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้องในวิถีชีวิตของคนในชนบท รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์ ดูแลรักษาทรัพยากรป่าชุมชนไปพร้อมๆ กัน โดยมีคณะกรรมการที่ดูแลอย่างเข้มแข็ง และมีกฎระเบียบ การจัดการที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการรักษา และใช้ประโยชน์ไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ชาวบ้านก็ยังสามารถ

ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

สังคมชุมชนในพื้นที่ เป็นชุมชนที่ย้ายมาจากถิ่นอื่น มาอาศัยอยู่เป็นสังคมเดียวกันในหมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ โดยแต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่ มีพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนดั้งเดิมต่างกันไม่มากนัก เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมหมู่บ้าน การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่นตนเองจึงไม่ค่อยมีให้เห็น ส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีโดยทั่วไปที่ปฏิบัติ ศีลธรรมอันดีของสังคมไทย เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสงกรานต์

การรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ในส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของคนชุมชนท้องถิ่น หรือ วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นไม่มีปรากฏให้เห็นชัดเจน

ปฏิทินประเพณีในหมู่บ้านในรอบปี

เดือนมกราคม – มีนาคม

ทำบุญขึ้นปีใหม่ของหมู่บ้าน , ทำบุญวันสำคัญทางศาสนา

เดือนเมษายน - มิถุนายน

ประเพณีสงกรานต์ จัดที่แหล่งท่องเที่ยวแก่งใหญ่ , รดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ , ทำบุญเสาหลักเมืองหมู่บ้าน (ทำบุญกลางบ้าน)

เดือนกรกฎาคม – ตุลาคม

ทำบุญเข้าพรรษา – ออกพรรษา , พิธีบวชพระของลูกหลานในชุมชน , กิจกรรมทางศาสนา, พิธีเวียนเทียน , ทอดกระถิน

เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม

ประเพณีลอยกระทง

ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ยังไม่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ยังไม่มีแบบแผนเฉพาะของตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนท้องถิ่นมีการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย ตามแบบแผนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเก่าที่นับได้ว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เป็นที่ตั้งของเมืองโบราณหลายแห่ง เช่น เมืองชากังราว นครชุม ไตรตรังษ์ เทพนคร และเมืองคณฑี นอกจากนี้เมืองกำแพงเพชรยังเป็นเมืองที่สองที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ครองเมือง มีบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาวชิรปราการ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองกำแพงเพชร เป็นจังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน

ตามประวัติศาสตร์ เมืองกำแพงเพชรเป็นเมืองหน้าด่านของสุโขทัย มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง มีชื่อเดิมว่า “ เมืองชากังราว” การที่เมืองกำแพง เป็นเมืองหน้าด่านต้องเตรียมรับศึก

สงครามอยู่เสมอ จึงเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างมากมาย เช่น กำแพงเมือง ป้อมปราการ วัดโบราณหลายแห่ง

สมเด็จพระยาราชนาถ ได้ทรงบันทึกเรื่องราว ของกำแพงเมืองไว้ว่า “เป็นกำแพงเมืองที่เก่าแก่มั่นคง ยังมีความสมบูรณ์มาก และเชื่อว่าสวยงามที่สุดในประเทศไทย”

ปัจจุบันจึงกำแพงเพชรเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของประเทศ มีโบราณสถานเก่าแก่ ซึ่งก่อสร้างด้วยศิลาแลง มีโบราณสถานหลายแห่งรวมกันอยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมสหประชาชาติ (UNESCO) เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2534

ภาพที่ 7 อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชรมีเนื้อที่รวมทั้งหมด 8,607.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,379,681 ไร่ เดิมมีพื้นที่ป่าไม้มากถึง 3,275,980.75 ไร่ ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ 9 แห่ง แต่จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่าไม้จากภาพถ่ายดาวเทียม เมื่อ ปี พ.ศ. 2538 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหลือเพียง 1,341,718 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.94 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนที่เหลือของพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นทิวเขาสูงสลับซับซ้อนไปตามเทือกเขาถนนธงชัย อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น ลำน้ำแม่วงก์ ลำน้ำคลองขลุง ลำน้ำคลองสวนหมาก และลำน้ำคลองวังเจ้า ซึ่งลำน้ำเกือบทุกสายไหลลงสู่แม่น้ำปิง

จากข้อมูลสำรวจของสำนักงานป่าไม้จังหวัดกำแพงเพชร ได้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดกำแพงเพชรที่เหลือน้อยนั้น เกิดจากการแสวงหาที่ดินทำกินของประชาชน โดยมีนายทุนอยู่เบื้องหลัง มีการเข้าไปกว้านซื้อที่ดินซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้แก่ประชาชนที่ยากจนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นเหตุให้ประชาชนผู้ยากไร้จำเป็นต้องเข้าไปแผ้วถางป่าไม้หาที่ทำกินใหม่ มีการลักลอบเข้ามาตัดไม้แปรรูปเป็นสิ่งประดิษฐ์ เฝ้าถ่านออกจำหน่าย และส่วนหนึ่งคือชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่เข้าไปอาศัยในเขตพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ได้บุกรุกทำลายป่าไม้ทำอะไรเลื่อนลอย ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอคลองขลุง อำเภอปางศิลาทอง และตำบลปางมะค่า อำเภอชาณุวรลักษบุรี

ย้อนหลังเมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ. 2500 หรือเมื่อ 50 กว่าปีก่อน บ้านแก่งเกาะใหญ่ และหมู่บ้านข้างเคียงในพื้นที่เดียวกันซึ่งอยู่ในเขตอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ พรรณพืช สัตว์ป่า ระบบนิเวศทางธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ ในการปฏิสัมพันธ์ทางธรรมชาติ กระบวนการดำรงชีวิตของสังคมพืชและสัตว์ป่า โดยปราศจากสิ่งรบกวนตามวัฏจักรของธรรมชาติ

คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยในสมัยนั้นประกอบด้วย พ่อใหญ่้อย , พ่อใหญ่พัน , นายสุธิ , นายเมือง หมายมิ่ง , นายหุย บุปผามาลา ย้ายมาจากบ้านโป่งจิว , บ้านวาวบาง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีโดยสร้างบ้านเรือนบนฝั่งขวาของลำน้ำแม่वंก (ปัจจุบันเป็นบ้านตลิ่งสูง ตำบลแม่เลย์ อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์) จุดประสงค์ที่ย้ายมาเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อต้องการที่ทำมาหากิน เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก มีลำน้ำแม่वंกไหลผ่านซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เหมาะสมที่จะทำการเกษตร พืชที่ปลูกหลักจากแผ้วถางป่าแล้วจะเป็นข้าวโพด , ข้าว และพืชผักสวนครัว นอกเหนือจากการเพาะปลูกแล้ว ยังมีการเก็บหาของป่า และการเจ้าน้ำมันยางเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านเชื้อเพลิง ถ้าหาได้ในปริมาณที่มากก็สามารถจำหน่ายได้

หลังจากนั้นมีกลุ่มคนเริ่มย้ายเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น จากการชักชวนของคนกลุ่มแรก บางกลุ่มมาจากอำเภอท่าตะโก, อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีจุดประสงค์ในการหาที่ทำกิน และการจับจองพื้นที่ โดยมีการสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มๆ กระจายตามพื้นที่ที่ตนเองเป็นเจ้าของ

ในปี พ.ศ. 2506 มีการเปิดสัมปทานการทำไม้ในพื้นที่ โดยความควบคุมขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) จึงทำให้มีผู้คนทยอยเข้ามาอาศัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดประสงค์คือต้องการที่ดินทำกิน อีกส่วนหนึ่งเข้ามารับจ้างเจ้าน้ำมันยาง และรับจ้างตัดไม้ หาของป่าขาย องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) มีมาตรการควบคุมดูแลการทำไม้อย่างเข้มงวด ระยะเวลาในช่วง

ระหว่างสัมปทานไม้ มีกลุ่มบ้านเกิดขึ้นหลายพื้นที่ วิถีชีวิตของชุมชนนั้นจะคลุกคลีกับการทำไม้ เจาะน้ำมันยาง การทำไร่ข้าวโพด และการหาผลผลิตจากทรัพยากรป่าไม้ การดำรงชีวิตของคนในสมัยนั้นมีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างลำบาก ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย การคมนาคมเป็นไปยากลำบาก การดำรงชีวิตในสมัยนี้ต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างยิ่ง

ปี พ.ศ. 2512 เป็นช่วงที่หมดอายุการทำสัมปทานไม้ ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น มีการตัดไม้ เพื่อทำบ้านพักอาศัยของตนเอง และทำไม้เพื่อจำหน่ายให้กับผู้ที่ต้องการ รวมทั้งแผ้วถางป่าไม้เพื่อขยายที่ทำกิน กระทำต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. 2525- 2529 การขยายที่ทำกินของคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าได้บุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อขยายที่ทำกิน มีคนเริ่มทยอยเข้ามาจับจองซื้อขายที่ดินกันอย่างแพร่หลาย จนทำให้พื้นที่ที่เคยคงสภาพความสมบูรณ์ของป่าไม้ไม่มีให้เห็น ถูกแทนที่ด้วยแปลงไร่นาของชุมชน ซึ่งอยู่กระจัดกระจายทั่วไป

ก่อนหน้านี้ ประมาณปี พ.ศ. 2526 มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ถูกคนในชุมชนคิดแต่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า จากการที่ นายสวัสดิ์ คำประกอบ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ (ในขณะนั้น) ได้ทำหนังสือขอจัดพื้นที่ป่าแม่वंก - แม่เป็น ซึ่งมีสภาพธรรมชาติ และน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ และเป็นต้นน้ำลำธาร กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ จากการสำรวจเก็บข้อมูลของกรมป่าไม้พบว่า พื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูง เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่वंกก็มีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติ มีสภาพผืนป่าที่สมบูรณ์และสัตว์ป่านานาชนิด เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ และได้้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ เห็นชอบเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2528 โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าคลองขลุง และป่าคลองแม่वंก ในท้องที่ตำบลปางตาไว อำเภอคลองขลุง (ปัจจุบันคือ อำเภอปางศิลาทอง) จังหวัดกำแพงเพชร และป่าแม่वंก - แม่เป็น ในท้องที่ตำบลแม่เลย์ อำเภอแม่वंก และตำบลแม่เป็น กิ่งอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอุทยานแห่งชาติแม่वंก เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2530 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 55 ของประเทศไทย

ปี พ.ศ.2530 รัฐบาลประกาศปิดป่า เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นับวันเหลือน้อยลง หากไม่มีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง ผลกระทบจะเกิดกับคนในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างแน่นอนแต่สิ่งหนึ่งที่จะต้อง

กระทำ คือ การสร้างจิตสำนึก การรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ให้คุ้มค่า และต้องดูแลรักษาควบคู่กันไป

ช่วงที่มีการสัมปทานไม้ คนงานตัดไม้ ได้ขุดค้นพบโบราณวัตถุหลายชิ้น ส่วนใหญ่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ถ้วย ชาม ช้อน เครื่องประดับทำมาจากสำริด เครื่องประดับหินสี และเต้ากระดุก ฝังอยู่ใต้ดินลึกประมาณ 1.00 – 1.50 เมตร โดยจุดที่พบมากจะอยู่บริเวณที่เรียกว่า ชุมหมั่น, คลอง 6 ถึงคลอง 8 อยู่ใจกลางป่าลึก (ปัจจุบันอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์) ไม่พบหลักฐานว่ามีชุมชนโบราณอาศัยอยู่ จากการเก็บข้อมูลได้มีการนำเอาชิ้นงานโบราณวัตถุที่มีการขุดพบ ไปสอบถามที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร เพื่อค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม จากหลักฐานทางโบราณวัตถุ สามารถบอกได้ว่าชุมชนนี้มีพัฒนาการจากสังคมยุคหินใหม่ (Neolithic) มาสู่ยุคเหล็ก (Iron Age) มีอายุประมาณ 2,500 – 1,500 ปีมาแล้ว การสันนิษฐานจากนักโบราณคดีเชื่อว่าน่าจะเป็นยุคเดียวกับแหล่งโบราณคดีเขาทะล่อน บ้านหาดชะอม ตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งลักษณะของโบราณวัตถุใกล้เคียงกัน จึงทำให้รู้ว่าแหล่งที่ขุดพบ น่าจะเคยมีชุมชนโบราณอาศัยอยู่ หรือใช้เป็นเส้นทางในการขนส่งสิ่งของเครื่องใช้ระหว่างกัน เมื่อมีการเสียชีวิตระหว่างทาง ก็ฝังศพและข้าวของเครื่องใช้ไปพร้อมกันด้วย นอกเหนือจากนั้นยังมีการขุดพบ มีด ดาบ หอก เครื่องมือเครื่องใช้

ภาพที่ 8 ภาพโบราณวัตถุ

ภาพที่ 9 ภาพโบราณวัตถุ ลูกปัด หินสี

ภาพที่ 10 ภาพโบราณวัตถุ คล้ายกล้องยาสูบหรี

วิถีชีวิตของคนสมัยก่อนต้องอาศัยป่าไม้ เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้พื้นที่แห่งนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา คือ หลงใหญ่ เกษกัจกร เป็นบุคคลที่ให้การช่วยเหลือกับทุกคนที่มีเรื่องเดือดร้อน หลงใหญ่เป็นกลุ่มคนยุคแรกๆ ที่เข้ามาบุกเบิกในพื้นที่แห่งนี้ มีอาชีพทำไร่ และเป็นพ่อค้ารับน้ำมันยางจากชาวบ้าน ซึ่งหลงใหญ่ มีคนงานที่รับจ้างเจาะน้ำมันยางหลายสิบคน หลังปี พ.ศ. 2510 ทางราชการได้แต่งตั้งให้หลงใหญ่เป็น ผู้ใหญ่บ้านคนแรกในสมัยนั้น (หมู่ที่ 6 บ้านเกาะแก้ว ในปัจจุบัน) ดูแลพื้นที่หลังเขาทั้งหมด

องค์ความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชน

จากการที่คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าไม้ มีความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหาร และเครื่องใช้สอย การที่ได้เข้าถึงธรรมชาติอย่างแท้จริงทำให้ชุมชนได้อะไรมากมายจากธรรมชาติบางสิ่งเกิดจากการสังเกต บางอย่างเกิดจากการเรียนรู้จากพฤติกรรมของสัตว์ และบางอย่างได้จากการสัมผัส สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ทางธรรมชาติ ที่คนในชุมชนสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและชุมชน

⇒ องค์ความรู้ในด้านสมุนไพร

ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากสังคมชนบทขณะนั้นยังไม่มีสถานบริการเรื่องสุขภาพ ดังนั้นคนในชุมชนเองต้องพึ่งพิงสิ่งที่ได้จากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง และชุมชนมากที่สุด

จากการสำรวจเก็บข้อมูลของทีมวิจัยในเรื่องพืชพรรณสมุนไพรในพื้นที่วิจัยมีมากมายหลายชนิด เนื่องจากสภาพป่าไม้เป็นเขตร้อนชื้น ทำให้มีความหลากหลายของพืชพรรณมากมาย พืชสมุนไพรที่พบมาก ได้แก่ รางจืด พญารากดำ ขมิ้นชัน ตะไคร้พราน ฟ้าทะลายโจร โด่ไม่รู้ล้ม ม้ากระต๊อบโรง เป็นต้น โดยพืชสมุนไพรเหล่านั้นส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนำมาต้มดื่มกิน หรือดองเหล้า โดยส่วนใหญ่แล้วจะแก้อาการขับลม ถอนพิษ และบำรุงร่างกาย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดต่อกันนาน

ปัจจุบันคุณค่าทางสมุนไพรไม่ค่อยได้รับความนิยมจากคนทั่วไป เนื่องจากมีขั้นตอนกว่าจะได้มาค่อนข้างลำบาก คนส่วนใหญ่หันมาใช้ยาแผนปัจจุบันแทน เนื่องจากมีความสะดวกสบาย และรวดเร็วกว่า ซึ่งมีผลทำให้คุณค่าพืชสมุนไพรถูกมองข้ามไป

จากการเก็บข้อมูลทีมวิจัยมองเห็นโอกาสที่จะใช้องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรของชุมชนมาเชื่อมโยงกับเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีการกำหนดโซลของแหล่งพืชสมุนไพรให้อยู่ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และใกล้ชิดกับค่าคุณสมุนไพรมากขึ้น นอกเหนือจากท่องเที่ยวซึ่งจะได้องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรประกอบได้ด้วย เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อีกทางหนึ่ง

ผักพื้นบ้านในเขตป่าชุมชน

ชื่อ	ส่วนที่เป็นผัก	รส / ฤดูกาล
กระต๊อบไทย	ยอดอ่อน ใบอ่อน ผักอ่อน	รสมันอมหวาน / ทั้งปี
กระเจียวแดง	หน่ออ่อน ดอกอ่อน	รสเผ็ดร้อน / ฤดูฝน

กกระเจี๊ยบมอญ	ลูกอ่อน	รสจืด / ฤดูฝน
กระโดน (กระโดนบก)	ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน	รสฝาด อมมัน / ฤดูฝน
กุ่ม	ยอดใบอ่อน	รสขม / ฤดูฝน
ชะพลู	ยอดอ่อน ใบอ่อน	รสเผ็ดเล็กน้อย / ทั้งปี
ตะลิงปลิง	ผลอ่อน	รสเปรี้ยว / ฤดูหนาว
ผักกูด	ยอดอ่อน ใบอ่อน	รสจืด อมหวาน / ทั้งปี
ผักเจียด	ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน	รสจืด เย็น / ฤดูฝน
ผักแขยง	ลำต้น และใบ	รสเผ็ดร้อน / ฤดูฝน หนาว
ผักขม	ยอดอ่อน ใบอ่อน	รสจืด เย็น / ฤดูฝน
ชื่อ	ส่วนที่เป็นผัก	รส / ฤดูกาล
ผักติ้ว / ผักแต้ว	ยอดอ่อน ใบอ่อน ช่อดอก	รสเปรี้ยว / ฤดูฝน หนาว
ผักปลัง	ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน	รสจืด เย็น / ฤดูฝน
ผักพาย (สารภี)	ต้นอ่อน ก้านอ่อน ดอกอ่อน	รสหวาน มัน ขมเล็กน้อย / ทั้งปี
ผักเสี้ยนผักหนาม	ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน	รสขม / ฤดูฝน
พ่อกำตี่เมียบ	ต้นอ่อน ยอดอ่อน	รสมัน / ฤดูฝน
ผักหวานป่า	ยอดอ่อน ใบอ่อน ดอกอ่อน	รสหวาน / ฤดูร้อน
ผำ	ผำ	รสมัน / ฤดูฝน
เพกา	ยอดอ่อน ฝักอ่อน ดอกอ่อน	รสขม อมหวาน / ฤดูฝน ต่อหนาว
บอนน้ำ	ยอดอ่อน	รสหวาน / ฤดูฝน
ฟักข้าว	ยอดอ่อน ใบอ่อน ผลอ่อน	รสหวาน / ฤดูฝนถึงหนาว
สาหร่ายน้ำจืด (เตา)	ทั้งต้น	รสจืด มัน / ปลายฝน
หูเสือ	ใบอ่อน ยอดอ่อน	รสเผ็ด / ทั้งปี
หน่อไม้	หน่ออ่อน	รสหวาน / ฤดูฝน
สมอไทย	ผลแก่	รสฝาด อมเปรี้ยว / ฤดูฝนถึงหนาว
มะระขี้นก	ใบอ่อน ผลอ่อน	รสขม เย็น / ฤดูฝน
มะรุม	ยอดอ่อน ฝักอ่อน ดอกอ่อน	รสขมเล็กน้อย มัน / ฤดูหนาว

⇒ องค์ความรู้ในการดูแลรักษาผืนป่า ผืนน้ำ

โดยคนสมัยนั้นใช้ความเชื่อเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการดูแลรักษาป่า เช่น การตั้งศาล

เจ้าแม่เล้ย เจ้าแม่วงศ์ เพื่อให้คนสักการบูชา การตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา ในเขตป่า เพื่อให้คนเกิดการเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำสิ่งใด ๆ กับต้นไม้ หรือสัตว์ป่า ซึ่งนับว่าการดูแลป่าของชุมชนนั้นยังมีการใช้คำเชื่อ ตำนาน คำบอกเล่า ในอดีตเป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนตามคำเชื่อของชาวบ้านว่าหากใครไปตัดไม้ในป่า เจ้าแม่เล้ย และเจ้าแม่วงศ์จะทำอันตราย ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะตัดไม้ทำลายป่า เพราะเกรงต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่ชาวบ้านยังคงเคารพนับถือกันมาจนถึงปัจจุบัน

การยึดถือสิ่งที่ไม่เห็นเป็นสิ่งที่คนในชุมชนแห่งนี้ยึดถือในทางจิตใจในพื้นที่ และเป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ ความศรัทธา โดยเฉพาะ เจ้าแม่เล้ย เจ้าแม่วงศ์ เป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความนับถือในการปกป้องคุ้มครองในการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยพื้นที่ป่าไม้เป็นที่อาศัยในเรื่องต่างๆ

การใช้ความเชื่อ สิ่งเร้นลับ สิ่งที่ไม่เห็น บางครั้งก็เป็นผลดีในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่โดยปราศจากการรบกวนของมนุษย์ เหตุผลคือมนุษย์จะมีความกลัวในสิ่งที่ตนเองมองไม่เห็น สิ่งที่มีผลทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่าไม้ ความเชื่อในสิ่งที่ไม่เห็นจะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ได้ส่วนหนึ่ง

⇒ การใช้องค์ความรู้ในการเก็บหาผลผลิตจากป่า

ชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่หากินอยู่กับปามาดั้งแต่บรรพบุรุษ มีชีวิตพึ่งพิงป่าทั้งด้านอาหารและปัจจัยสี่มาตั้งแต่อดีต ทำให้ชาวบ้านเกิดการถ่ายทอดความรู้ในการหาอยู่หากินกับป่า ในการหาพืชอาหารปามาเพื่อดำรงชีวิต ดังนั้นองค์ความรู้ในการหาอยู่หากินกับป่า จึงถูกถ่ายทอดออกมา รุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านกระบวนการเครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้องกัน องค์ความรู้ในการหาของป่ามีหลากหลายด้าน จะขอยกตัวอย่างตามที่ได้เก็บข้อมูลมาดังนี้

การหาเห็ดป่า ชาวบ้านมีการสังเกตจากสภาพอากาศ ว่าเห็ดจะออกเมื่อไหร่ การขุดหรือเด็ดจะไม่ใช้สิ่งที่เปื้อนโลหะในการขุดหาเห็ด เนื่องจากเชื่อว่า เห็ดเมื่อโดนโลหะอาจจะทำให้เห็ดที่ขึ้นบริเวณนั้นจะไม่เกิดขึ้นอีกในครั้งต่อไป สิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ประสบการณ์ และองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นมานาน

เห็ดโคน เกิดขึ้นมากมายในผืนป่าแห่งนี้ เชื่อว่าเกิดจากปลวกที่กินซากไม้ผู้เป็นตัวเพาะเชื้อ เป็นสิ่งที่ชุมชนในท้องถิ่นมีความต้องการมากในช่วงเวลาที่เห็ดโคนออกดอกผล ว่ากันว่า

เห็ดโคนในพื้นที่ป่าแถบนี้มีรสชาติอร่อยที่สุด มีความกรอบ นุ่ม หอม เนื้อของเห็ดเวลานำมาปรุงอาหารแล้วคล้ายกับเนื้อของไก่ คนในชุมชนแห่งนี้รู้ว่าเห็ดโคนจะออกเมื่อใด เขาจะสังเกตจากสภาพดินฟ้าอากาศ วันไหนถ้าอากาศร้อนติดต่อกัน สลับกับการมีฝนตก นั่นเป็นสัญญาณให้รู้ว่าเห็ดโคนกำลังจะออก ชาวบ้านบางคนจะเข้าไปนอนรอที่เห็ดโคนขึ้น บางคนเข้าป่าตั้งแต่เช้ามืด จุดที่เห็ดโคนขึ้นส่วนใหญ่จะตามป่าไผ่ ที่มีการทับถมของซากใบไม้มาก

เห็ดโคนที่ชาวบ้านเก็บมา ส่วนใหญ่จะเก็บหาเพื่อขาย ซึ่งราคาเห็ดโคนจะแตกต่างกัน เช่น เห็ดโคนดอกตูม(ลูกหลัก) กิโลกรัมละ 180 –220 บาท เห็ดโคนที่ดอกบานแล้ว กิโลกรัมละ 120 –180 บาท ซึ่งนับว่าเป็นราคาค่อนข้างสูงทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการเก็บหาเห็ดโคนมาก

ภาพที่ 11 เห็ดโคน

⇒ องค์ความรู้ในการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ป่า

องค์ความรู้ในการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ป่าหรือเสียงร้องของนกต่างๆ ทำให้รู้ว่าเกิดสถานะในด้านดินฟ้าอากาศเป็นอย่างไร เป็นการบอกเหตุล่วงหน้าเพื่อชาวบ้านจะได้มีการเตรียมตัวพร้อมรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เช่น การสังเกตมดขนย้ายไข่ออกจากรังขึ้นสู่ที่สูง ชาวบ้านตั้งข้อสันนิษฐานว่า ฝนจะตกมากในเร็ววันนี้ และอาจจะมีน้ำท่วมได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เกิดจากการสังเกตของสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการสร้างแนวความคิดในการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อำนวยความสะดวก และการใช้งานที่ได้ผลดีกว่า เช่น การใช้ภูมิปัญญาในการทำเครื่องดักสัตว์ โดยใช้หลักการง่ายๆ ใช้วัสดุจากธรรมชาติ หรือวัสดุอื่นๆ สำหรับชุมชนแก่งเกาะใหญ่แล้วมีภูมิปัญญาที่เป็นจุดเด่นของชุมชน และน่าสนใจในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ **ภูมิปัญญาในการสกัดน้ำมันหอมระเหย มินต์** (โดยลุงสำรวย ทวีทรัพย์ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สำคัญหรือเรียกว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ) เป็นการประยุกต์หลักการของการกลั่นสุรา มาปรับเปลี่ยนเป็นการสกัดน้ำมันหอมระเหย มินต์ ซึ่งตัวผลิตภัณฑ์ยังคงต้องปรับปรุงให้มีคุณภาพมากขึ้นต่อไป และกำลังได้รับความสนใจจากชุมชน และหลายหน่วยงาน

ภาพที่ 12 ลุงสำรวย ทวีทรัพย์ กำลังดูแลแปลงปลูกต้นมินต์

น้ำมันมินต์

ต้นมินต์ เป็นพืชตระกูลเดียวกับสะระแหน่ เป็นพืชดั้งเดิมของทวีปยุโรป ปัจจุบันพบได้ในหลายภาคของโลก เป็นพืชล้มลุก ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขามากมาย มีขนสั้นปกคลุมทุกส่วนทั้งต้น ใบและลำต้นมีกลิ่นหอม ใบออกตรงข้ามกัน ก้านใบสั้นใบรูปปลายหอก คล้ายใบโหระพา ชอบขึ้นตามที่ชุ่มชื้นแฉะ ชอบแสงแดด มีสรรพคุณขับลม ขับเหงื่อ ช่วยรักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ช่วยขับถ่ายลม น้ำมันมินต์บรรเทาแมลงสัตว์กัดต่อย

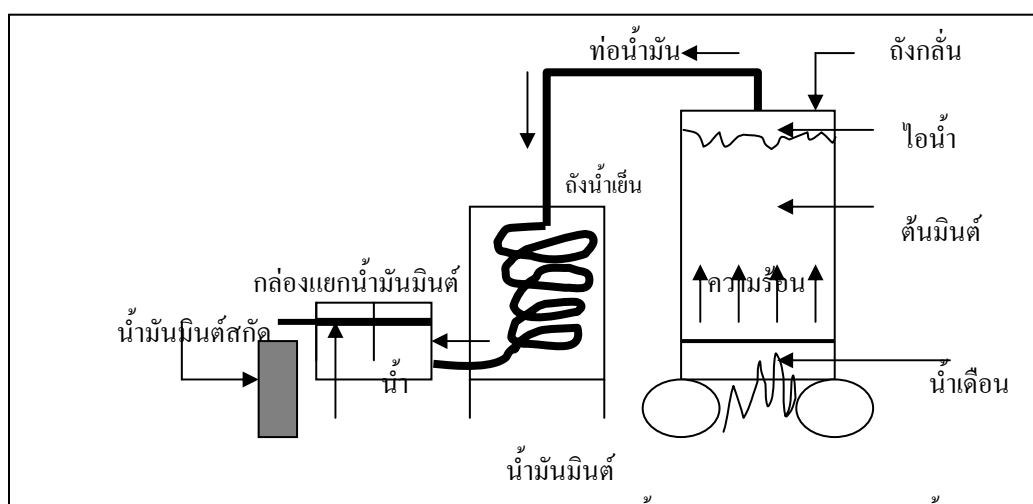
แก้หวัด

ภาพที่ 13 แปลงปลุกมินต์

ลุงสำรวย ทวีทรัพย์ อายุ 81 ปี ชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่ เป็นผู้มีแนวคิดในเรื่องการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการสกัดน้ำมันมินต์ โดยใช้หลักการการทำสุรากลั่น สกัดน้ำมันมินต์ได้น้ำมันมินต์ 100 % ลุงสำรวยลองผิดลองถูกอยู่หลายครั้ง กว่าจะได้กรรมวิธีในการสกัดน้ำมันมินต์

ลุงสำรวยปลุกต้นมินต์ ในเนื้อที่ 60 ตารางวา ระยะการเก็บเกี่ยว 60–75 วัน ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวต้องเกี่ยวตอนแดดจัด เพราะต้นมินต์จะมีน้ำมันมากเมื่อมีแดดจัด จากนั้นจะนำไปตากแดดให้แห้ง ประมาณ 2–3 ครั้ง เพื่อป้องกันเชื้อรา ไว้ในที่ร่มให้อากาศถ่ายเทได้ ต้นมินต์แห้งสนิทแล้วสามารถเก็บได้นาน

ภาพที่ 12 ภาพแสดงกรรมวิธีในการสกัดน้ำมันมินต์

ผลิตภัณฑ์น้ำมันมินต์ กำลังได้รับความสนใจจากคนทั่วไป และทางอำเภอ ขานูวรลักษบุรีได้ให้การสนับสนุน นำผลิตภัณฑ์น้ำมันมินต์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น สำหรับราคาขาย ขวดใหญ่ขนาด 50 ซีซี ราคาขวดละ 45 บาท และ ขวดเล็ก ราคาขวดละ 25 บาท มีสรรพคุณใช้ทาแก้เคล็ด ขัดยอก แผลงสัตว์กัดต่อย เป็นหวัดคัดจมูก ปวดฟัน ปวดท้อง ซึ่งมั่นใจได้ว่าสกัดจากธรรมชาติ 100 % ไม่มีสารอื่นเจือปน ผลิตภัณฑ์นี้เกิดจากความตั้งใจ และความ พยายาม ลองผิดลองถูก จนได้ผลิตภัณฑ์นี้ขึ้นมา รวมถึงการใช้ภูมิปัญญาของตนเองที่มีความคิด สร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมรายได้ของครอบครัว

ภาพที่ 14 ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากน้ำมันมินต์

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

⇒ **แก่งเกาะใหญ่** (กำหนดให้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวของโครงการ)

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นเกาะพื้นดินขนาดใหญ่ ทอดตัวขวางลำน้ำแม่वंงก์ มีลักษณะ คล้ายผลกล้วยหอม กระแสน้ำแยกออกเป็นสองทางไหลตามข้างตัวเกาะใหญ่นานกั้นทั้งสองด้าน ไหลมาบรรจบที่ปลายเกาะทางทิศตะวันออก ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร ความยาวของเกาะ ใหญ่ประมาณ 1,200 เมตร ความกว้างเฉลี่ย 250 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 187 ไร่ สภาพโดยทั่วไป เป็นทุ่งหญ้า ไม่มีต้นไม้ใหญ่ และเป็นพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านบางส่วน ปัจจุบันองค์กรปกครองท้องถิ่นมีแผนงานที่จะพัฒนาเป็นสถานที่พักผ่อนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

ภาพที่ 15 แก่งเกาะใหญ่

จุดเด่น อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะใหญ่ มีลักษณะเป็นลานโคลนหินขนาดใหญ่ทอดตัวขวางลำน้ำแม่वंก ทำให้เกิดเป็นเกาะแก่งหินขนาดใหญ่เรียงรายตามพื้นน้ำ ซึ่งเหมาะที่จะเป็นสถานที่

พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนในท้องถิ่น

ฤดูท่องเที่ยว

ท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

การเดินทาง

เส้นทางเข้าสู่แก่งเกาะใหญ่สะดวกสบายเป็น

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับแก่งเกาะใหญ่

แก่งเกาะใหญ่เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่ และคนในตำบลปางมะค่า ก่อนที่แก่งเกาะใหญ่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจากการสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า แก่งเกาะใหญ่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากนัก แต่สำหรับชาวบ้านในพื้นที่นั้นรู้จักดี เนื่องจากเป็นแหล่งหาปลาที่ชุกชุมแหล่งหนึ่งของชาวบ้านในแถบนี้ ชาวบ้านได้อาศัยแก่งน้ำตกเกาะใหญ่เป็นที่จับสัตว์น้ำ หาปลา และเก็บหาพืชผักในการดำรงชีวิต ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับแก่งเกาะใหญ่ มีความผูกพันกันมานาน ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น เมื่อวันเวลาเปลี่ยนไป สภาพของแก่งเกาะใหญ่ก็เปลี่ยนไป มีการปรับปรุงให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน โดยธรรมชาติให้ประโยชน์แก่นุชช้อยู่เสมอ

ช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี แก่งเกาะใหญ่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อนมากมาย เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของแก่งเกาะใหญ่เอื้ออำนวยในการลงเล่นน้ำ และน้ำไม่ลึกมาก จนอาจเกิดอันตราย ช่วงนี้เป็นเวลาที่ชาวบ้านในพื้นที่จะได้มีรายได้จากการขายอาหาร เครื่องดื่ม และอื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวจากที่อื่นเข้ามาในพื้นที่ในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นน้ำตกขนาดเล็ก ซ่อนตัวที่ช่องเขา “มอยาว” อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ในพื้นที่รับผิดชอบของ หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ที่ มว. 6 (ซับต้ามิ่ง) มีความสูงประมาณ 5 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตร มีต้นน้ำอยู่ที่ เขาชัยกระโฌม อยู่ห่างจากแก่งเกาะใหญ่ประมาณ 3 , 0 0 0 เมตร จะมีน้ำมากเฉพาะฤดูฝน

ภาพที่ 16 น้ำตกซับหน้าผา

จุดเด่น เป็นน้ำตกที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ไม่ไกลจากแหล่งชุมชน เป็นน้ำตกที่ลงสู่เบื้องล่างเป็นแอ่งน้ำ ทำให้เกิดการกระเซ็นของละอองน้ำในบริเวณน้ำตก ทำให้บรรยากาศบริเวณน้ำตกเย็นสบาย ประกอบกับมีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพรรณต่างๆ

ฤดูท่องเที่ยว เดือนมิถุนายน – เดือนตุลาคม

การเดินทาง เดินทางเท้า (เส้นทางศึกษาธรรมชาติ) , จักรยานเสือภูเขา

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับซับหน้าผา

น้ำตกซับหน้าผาเป็นน้ำตกขนาดเล็กอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านที่เข้าไปหาของป่าในเขตป่าอนุรักษ์ในแถบนี้ จะเข้าไปพักผ่อนที่น้ำตกเพื่อผ่อนคลายความเมื่อยล้า และเป็นสถานที่นัด

พบกับชาวบ้านที่เข้ามาหาของป่า ที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ กรณีแยกย้ายกันหาของป่า นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหารของสัตว์ป่านานาชนิด ที่อยู่ในเขตอุทยานฯ อีกด้วย

ยอดเขาจกกบ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูงประมาณ 1000 เมตร จากที่ราบของบริเวณนั้น (ระดับความสูง 343 จากระดับน้ำทะเลปานกลาง) มียอดเขาสองยอดซึ่งไม่ห่างกันมากนัก บนสันเขามีก้อนหินขนาดใหญ่เรียงรายตามสันเขา มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นปกคลุมอยู่มาก อยู่ห่างจากแก่งเกาะใหญ่ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร

ภาพที่ 17 จุดชมวิว ยอดเขาจกกบ

จุดเด่น บนสันเขาส่วนบนมีก้อนหินขนาดใหญ่เรียงราย มีชะง่อนหินยื่นออกมา เป็นจุดชมวิวได้อย่างดี โดยด้านทิศตะวันออกจะมองเห็นผืนป่าชุมชน และภูมิประเทศขอ 6 หมู่บ้านหลังเขา รวมทั้งยังเป็นสถานที่ชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าตรู่ ส่วนด้านทิศตะวันตกจะมองเห็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ถ้ามองไปยังเบื้องล่างจะเห็น แก่งลานนกยูง และลำน้ำแม่วงก์ อีกด้วย

<u>ฤดูท่องเที่ยว</u>	เดือนตุลาคม	—	เดือนกุมภาพันธ์
<u>การเดินทาง</u>	จีจกรยาน	เดินทางเท้า	(เส้นทางศึกษาธรรมชาติ)

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับยอดเขาจกกบ

เขาจกกบเป็นภูเขาที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ อยู่ติดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ(ป่าชุมชน) จากการสอบถามชาวบ้าน คำว่า “ จกกบ ” หรือ “ สบกบ ” คือ การใช้มือล้วงเข้าไปในรูของกบ ที่เรียกว่า “ กบหูด ” เพื่อนำมาประกอบอาหาร หรือถ้ามากพอก็จะขาย เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านสมัยก่อนมีความผูกพันกับป่าไม่อย่างลึกซึ้งเพราะชาวบ้านต้องอาศัยป่าในการดำรงชีวิต ทุกๆที่ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ชาวบ้านเมื่อก่อนได้สัมผัสเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่กับป่า มีความผูกพันกันมาเนิ่นนาน

ภาพที่ 18 ผืนป่าชุมชน มุมจากยอดเขาจกกบ

แก่งลานนกยูง

ลักษณะภูมิประเทศ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ รายล้อมด้วยภูเขาอยู่ใจกลางธรรมชาติ มีลักษณะเป็นลานโขดหินขนาดใหญ่น้อย ทอดตัวขวางลำน้ำแม่วงก์ ทำให้เกิดเป็นเกาะแก่งขนาดใหญ่ น้อยเรียงรายตามผืนน้ำ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ซึ่งเหมาะสมที่จะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนในท้องถิ่น ปัจจุบันหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ที่ มว. 4 (แม่เฒ่า) ได้

ทำการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ห่างจากแก่งเกาะใหญ่ไปทางทิศ
ตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร
จุดเด่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่โอบล้อมด้วยธรรมชาติที่สมบูรณ์
ฤดูกาลท่องเที่ยว ตลอดทั้งปี
การเดินทาง จักรยาน เดินทางเท้า (เส้นทางศึกษาธรรมชาติ)

ภาพที่

19

แก่งลานนกยูง

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับแก่งลานนกยูง

ความสัมพันธ์กันระหว่างแก่งลานนกยูงกับชุมชนปัจจุบันคงจะน้อยลง เนื่องจากแก่ง
ลานนกยูงอยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ซึ่ง เป็นพื้นที่อนุรักษ์การเข้าออกจะต้อง
อยู่ในกรอบกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ สิ่งนี้เองมีผลทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชน
และแก่งลานนกยูงห่างเหินกันไป

แต่เมื่อประมาณเกือบ 50 ปี ก่อน แก่งลานนกยูงมีความสัมพันธ์กับชุมชน และผู้ที่มา
รับจ้างตัดไม้สัมปทานในเขตป่าแห่งนี้ เมื่อก่อนสถานที่แห่งนี้เคยเป็นจุดพักไม้สัมปทานและเป็นที่ตั้ง
แคมป์พักค้างแรมของกลุ่มคนงาน และลูกจ้างของบริษัทรับจ้างทำไม้ สร้างเป็นเรือนพัก (กระท่อม)
เป็นชุมชนขนาดเล็กค่อนข้างใหญ่

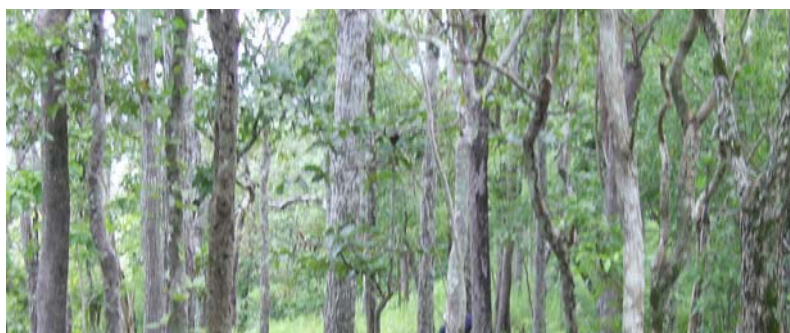
พอสมควร

สำหรับ คนที่ไม่ได้เป็นคนงาน และลูกจ้างของบริษัทฯ ก็จะนำสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายให้แก่ผู้ที่อยู่ที่นี่ ทำให้เศรษฐกิจชุมชนในที่นี้คึกคัก ตามประสาคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในป่า เหมือนกับสถานที่แห่งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตเลยทีเดียวได้

⇒ **เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ผืนป่าชุมชนแก่งเกาะใหญ่ สายคลองแมว – จกกบ ลักษณะภูมิประเทศ** เป็นพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าไม้ มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ สภาพทั่วไปเป็นเนินเขาสูงต่ำสลับกัน บางส่วนเป็นที่ราบ มีต้นไม้ใหญ่น้อยปกคลุม มีพืชพรรณไม้หลากหลายชนิด มีเนื้อที่กว่า 2,100 ไร่ เหมาะสำหรับการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีเส้นทางเดินเท้า และจักรยานเสือภูเขาได้ดี มีลำห้วยคลองแมวไหลผ่านกลางป่า ทำให้รู้สึกชุ่มชื้น ซึ่งชุมชนได้ขออนุญาตจัดตั้งป่าชุมชนเรียบร้อยแล้ว ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้เริ่มชัดเจนขึ้นมาก สังเกตได้จากมีสัตว์ป่าเริ่มเข้ามาหากินในเขตป่าชุมชน เช่น กวาง เก้ง หมูป่า กระต่าย และแมวลายหินอ่อน เป็นต้น ซึ่งปรากฏรอยเท้าสัตว์มากตามลำห้วยและแอ่งน้ำ

ภาพที่ 20 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 21 ลักษณะป่าเต็งรัง ยอดเขาจากกบ

จุดเด่น เป็นผืนป่าไม้ที่อยู่ติดกับชุมชน มีสภาพป่าไม้ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีเส้นทางเดินเท้า และจักรยานเสือภูเขา โดยมีจุดเรียนรู้ และศึกษาธรรมชาติได้อย่างดี อยู่ห่างจากแก่งเกาะใหญ่ ประมาณ 1 กิโลเมตร

ฤดูท่องเที่ยว เดือนตุลาคม – เดือนกุมภาพันธ์

จากการสำรวจ เก็บข้อมูลในการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติที่อยู่ไม่ไกลมากนัก เป็นการนำเอาจุดเด่นของพื้นที่มานำเสนอเรื่องราว ความรู้และสิ่งที่น่าสนใจ ให้สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ด้วยความร่วมมือกันของทีมวิจัย และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ สามารถกำหนดเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางระยะใกล้ และเส้นทางระยะไกล ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ระบบนิเวศทางธรรมชาติและสัมผัสธรรมชาติได้อย่างใกล้ชิด

พันธุ์ไม้และสัตว์ป่า

ในผืนป่าแม่วงก์มีป่าปรากฏอยู่ 5 ชนิด คือ ป่าดงดิบ ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และทุ่งหญ้า / ไร่ร้าง มีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่มากมาย สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์จึงมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของสัตว์ป่านานาชนิด

สภาพป่าโดยทั่วไป ประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ จะอยู่บริเวณริมลำห้วย และภูเขาไม่สูงมากนัก พันธุ์ไม้ประกอบด้วย ไม้สัก พะยอม จิงชัน กระบก มะม่วงป่า มะค่าโมง แดง ประดู่ จันทน์หอม เป็นต้น มีไม้ขึ้นอยู่หลายชนิด เช่น ไม้ป่า ไม้ไร่ ไม้ชางนวล ไม้รวก พืชชั้นล่าง เช่น หนามเห็ด ส้มเสี้ยว หนามคณา เป็นต้น

ป่าดงดิบ เป็นป่าที่อยู่บริเวณที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 – 1,500 เมตร ตามหุบเขาและอยู่สูงจากป่าเบญจพรรณขึ้นไป พันธุ์ไม้ได้แก่ ไม้ยาง ตะแบก ตะเคียน ก่อ กระบาก เป็นต้น

ป่าเต็งรัง ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนน้อย พันธุ์ไม้ได้แก่ ไม้เต็ง รัง เหียง พลวง เป็นต้น สัตว์ป่า ประกอบด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เนื่องจากอยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งสัตว์สามารถเดินทางติดต่อถึงกันได้ ได้แก่ สมเสร็จ เลียงผา ช้าง กระทิง เสือ กวาง เก้ง หมู กระต่ายป่า ไก่ป่า เม่น แมวลาย กระรอก ลิง ค่าง ชะนี และนกนานาชนิด เช่น นกแว่นสีเทา นกแก้ว นกขุนทอง นกเงือกกรามช้าง นกกระเต็น ออกขาว เป็นต้น

จากการสำรวจพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ประมาณ 57 ชนิด 48 วงศ์ สัตว์เลื้อยคลาน ประมาณ 22 ชนิด 11 วงศ์ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 7 ชนิด 4 วงศ์ นกประมาณ 326 ชนิด 54 วงศ์ แมลงประมาณ 90 ชนิด 35 วงศ์ ปลาประมาณ 10 ชนิด 7 วงศ์ (ที่มาของข้อมูล อุทยานแห่งชาติแม่วงก์)

ลำน้ำแม่วงก์

กำเนิดจากเทือกเขาที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีต้นน้ำ เชน้ำเย็น เชนาสนลาน เชนาหิน เชนาโมโกจู เชนาอีจูล เชนาตาอุโจ เชนาลวง เชนาปลายห้วยขาแข้ง และเขาขาด มีพื้นที่รับน้ำ 575.305 ตารางกิโลเมตร เฉพาะในเขตตำบลปางมะค่า อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร มีรูปแบบการกระจายของลำน้ำแบบกิ่งไม้ (ในส่วนต้นน้ำที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แม่วงก์) ไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ไหลลงสู่ลุ่มน้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ภาพที่ 44 แหล่งต้นน้ำแม่वंก (น้ำผุด 1) เขตอุทยานฯแม่वंก

ลุ่มน้ำสาขาที่สำคัญของลำน้ำแม่แม่แม่वंก คือ ห้วยเขาแหลม ห้วยน้ำริน ห้วยแม่กิ ห้วยเคื่อ คลองแม่กระสา ห้วยวัว ห้วยใหญ่ และคลองวังปลาอ้าว ซึ่งลำน้ำแม่แม่वंกสายนี้มีน้ำไหลทั้งปี

ลักษณะของลำน้ำสายนี้ มีลักษณะคดโค้งไหลกลับมาตามดินเขาที่มบบรรจบกันในพื้นที่ป่า ทำให้คนในสมัยนั้นอาจเรียกลำน้ำแห่งนี้ว่า ลำน้ำวก-วน ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็น ลำแม่वंก ซึ่งน่าเป็นที่มาของชื่อลำน้ำสายนี้

ภาพที่ 45 ลำน้ำแม่वंก

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงชุมชนแก่งเกาะใหญ่

อุทยานแห่งชาติแม่वंก

เนื่องจากหมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ มีแนวเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติแม่वंก ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีความสมบูรณ์เป็นต้นน้ำลำธาร และมีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม มีเนื้อที่ทั้งหมด 558,750 ไร่ หรือ 894 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่สองจังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งอุทยานแห่งชาติแม่वंก ได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการล่องไพร ชอบสัมผัสธรรมชาติเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ประวัติความเป็นมา

ด้วย นายสวัสดิ์ คำประกอบ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี(ในขณะนั้น) ได้มีหนังสือจากสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร 0104/9871 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2526 ถึงปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ดร.เถลิง ชำรงนาวาสวัสดิ์) ขอให้จัดพื้นที่ป่าแม่वंก-แม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีสภาพธรรมชาติและน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง สภาพป่าอุดมสมบูรณ์และเป็นป่าต้นน้ำลำธาร กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ จึงได้มีคำสั่งกรมป่าไม้ที่ 1290/2526 ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2526 ให้นายชัยณรงค์ จันทรศาลทูล นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจหา

ข้อมูล ปรากฏว่า พื้นที่ดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่वंก มีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตกแม่กระสาหรือแม่กิ๊ ซึ่งสูงประมาณ 200 เมตร และหน้าผาต่างๆ สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ ตามหนังสือรายงานผลการสำรวจ ที่ กษ 0713/พิเศษ ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2526

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2528 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2528 เห็นชอบให้กำหนดพื้นที่ดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าคลองขลุงและป่าคลองแม่वंก ในท้องที่ตำบลปางตาไว อำเภอคลองขลุง (ปัจจุบันเป็นอำเภอปางศิลาทอง) จังหวัดกำแพงเพชร และป่าแม่वंก-แม่เป็น ในท้องที่ตำบลแม่เลย์ และตำบลห้วยน้ำหอม อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ (ปัจจุบันเป็นตำบลแม่เลย์ อำเภอแม่वंก และตำบลแม่เป็น กิ่งอำเภอแม่เป็น) เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 104 ตอนที่ 183 ลงวันที่ 14 กันยายน 2530 เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 55 ของประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนเรียงรายกันอยู่ตามเทือกเขาถนนธงชัย ลดหลั่นลงมาถึงพื้นราบ ประมาณ 40-50 ลูก ยอดที่สูงที่สุดคือ “ยอดเขาโมโกจู” สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,964 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารต้นกำเนิดของลำน้ำแม่वंก ส่วนพื้นที่ราบมีไม่มาก ส่วนใหญ่อยู่บริเวณริมแม่น้ำ และเป็นแหล่งแร่ธาตุสำคัญ เช่น แร่ไมก้า พืชพรรณและสัตว์ป่า สภาพป่าทั่วไปของอุทยานแห่งชาติแม่वंกประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ จะอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งห้วยและภูเขาที่ไม่สูงนัก พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ สัก เสลา ชิงชัน กระบาก กระพี้เขาควาย มะค่าโมง จั้วป่า ประดู่ป่า กาสำปิก ตั้ว ฯลฯ มีไผ่ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่หลายชนิด เช่น ไผ่ป่า ไผ่ไร่ ไผ่ขางนวล ไผ่รวก พืชพื้นล่าง เช่น หนามเค็ด ส้มเสี้ยว หนามคนทา เป็นต้น

ป่าเต็งรัง ขึ้นอยู่สลับกับป่าเบญจพรรณ พบในช่วงระดับความสูงตั้งแต่ 100-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ เต็ง รัง เหียง พลวง กราด มะกั้ม ประดู่ มะม่วงป่า มะค่าเต้ พะยอม มะขามป้อม สมอไทย ฯลฯ พืชพื้นล่างที่พบ เช่น ไผ่เพ็ก และปรัง เป็นต้น

ป่าดิบเขา พบขึ้นอยู่ในบริเวณที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,300-1,500 เมตร พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ ก่อใบเลื่อม ก่อเคียว ก่อลิ้น ก่อแอบ ทะโล้ จำปาป่า กะเพราต้น หนอนจีควาย กำลังเสือ โคร่ง ค้างคาว กล้วยถาญี และมะนาวควาย เป็นต้น

ป่าดิบแล้ง ประกอบด้วย ยางแดง ยางนา กระบาก ตะเคียนหิน ปออีเก้ง สมพง กัดลิ้น มะหาด พลอง

ๆ นอกจากนี่ยังมีไม้พุ่มและพืชพื้นล่างต่างๆ ที่ทนร่มอีกมากมายหลายชนิด เช่น เข็มขาว หนาม
คนทา ว่าน พืชหัวต่างๆ อีกทั้งกล้วยไม้ต่างๆ อีกมากมาย

ทุ่งหญ้า พบกระจายไปตามป่าประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ เกิดจากการทำลายป่าของชาวเขาเผ่า
ต่างๆ ที่เคยอยู่อาศัยในพื้นที่ สังคมพืชที่ขึ้นทดแทนในพื้นที่ได้แก่ หญ้าคา หญ้าวัวหนู เล้า สาบเสือ
พง แคมหลวง มะเดื่อ ไมยราบเครือ ไมยราบต้น ลำพูป่า หว่า ตัวแดง จีวป่า มะเดื่อหอม เป็นต้น

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์มีอาณาเขตติดต่อกับป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้งและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งสัตว์สามารถใช้เส้นทางเดินติดต่อกันได้
ได้แก่ สมเสร็จ เลียงผา กระทิง ช้างป่า เสือโคร่ง เสือดาว หมีควาย หมีหมา ชะนีธรรมดา ค่าง
หงอก ลิงกัง อ้นเล็ก กระรอกบินเล็กแกมขาว ค้างคาวปากย่น ไก่ป่า เขี้ยวรุ้ง นกแว่นสีเทา นกกก
นกเงือกกรมช้าง นกปรอดเหลืองหัวจุก นกเขาใหญ่ นกกระเต็นอกขาว นกจาบคาเคราน้ำเงิน นก
แซงแซวสีเทา เต่าหก เต่าเหลือง เขี้ย ตะกวด งูเห่า งูแมวเซา ฯลฯ

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ในช่วงฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน -
เดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวมากที่สุด เพราะอากาศค่อนข้างหนาวเย็น อัน
เนื่องมาจากลมความกดอากาศสูงมาจากประเทศจีนแผ่ลงมาทางตอนใต้เข้าสู่ประเทศไทยตอนบน
และปกคลุมทั่วประเทศ ลมที่พัดสู่ประเทศไทยในฤดูนี้คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนช่วงฤดู
ร้อนเริ่มต้นจากเดือนมีนาคม - เดือนพฤษภาคม อากาศค่อนข้างร้อนจัดและมีฝนตกน้อย ทำให้สังคม
พืชป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณผลัดใบ สำหรับฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนตุลาคม มี
ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,100 มิลลิเมตรต่อปี พอแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน	ระหว่างเดือนมีนาคม	—	เดือนพฤษภาคม
ฤดูฝน	ระหว่างเดือนมิถุนายน	—	เดือนตุลาคม
ฤดูหนาว	ระหว่างเดือนพฤศจิกายน	—	เดือนกุมภาพันธ์

ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวมากที่สุด

ภาพที่ 22 น้ำตกแม่เรวา

จุดเด่น นอกจากความสมบูรณ์ของผืนป่าแล้ว ยังมีน้ำตกหลากหลายแห่งซ่อนตัวกลางป่าลึก เช่น น้ำตกแม่กระสา น้ำตกแม่กิ น้ำตกแม่เรวา ซึ่งเป็นน้ำตกที่สวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวยังคงความเป็นธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์

ลำน้ำแม่วงก์

กำเนิดจากเทือกเขาที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีต้นน้ำเขาน้ำเย็น เขาขุนลาน เขาดิน เขาโมโกจู เขาอีจูเล เขาตาอุโจ เขาหลวง เขาปลายห้วยขาแข้ง และเขาขาด มีพื้นที่รับน้ำ 575.305 ตารางกิโลเมตร เฉพาะในเขตตำบลปางมะค่า อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร มีรูปแบบการกระจายของลำน้ำแบบกึ่งไม้ (ในส่วนต้นน้ำที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์) ไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ไหลลงสู่ลุ่มน้ำสะแกกรัง จังหวัด

อุทัยธานี

ลุ่มน้ำสาขาที่สำคัญของลำน้ำแม่ น้ำแม่วงก์ คือ ห้วยเขาแหลม ห้วยน้ำริน ห้วยแม่กิ ห้วยเดื่อ คลองแม่กระสา ห้วยวัว ห้วยใหญ่ และคลองวังปลาอ้าว ซึ่งลำน้ำแม่วงก์สายนี้มีน้ำไหลทั้งปี

ลักษณะของลำน้ำสายนี้ มีลักษณะคดโค้งไหลกลับไหลกลับมาตามต้นเขาที่มาบรรจบกันในผืนป่า ทำให้คนในสมัยนั้นเรียกลำน้ำแห่งนี้ว่า แม่น้ำวกวน ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็นแม่วงก์ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อลำน้ำสายนี้

⇒ยอดเขาโมโกจู

เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มีความสูง 1,964 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ที่ส่วนยอดเขามีลักษณะค่อนข้างแหลม มีก้อนแกรนิตรูปเรือใบขนาดใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่บนยอดเขา เป็นสัญลักษณ์ของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ยอดเขาโมโกจูเป็นภาษากระเหรี่ยง แปลว่า คล้ายฝนจะตก เนื่องจากยอดเขาโมโกจูเป็นยอดเขาที่อยู่สูง ทำให้ดูเหมือนว่ายอดเขานี้ถูกปกคลุมไปด้วยเมฆหมอกตลอดเวลา

ภาพที่ 23 ยอดเขาโมโกจู

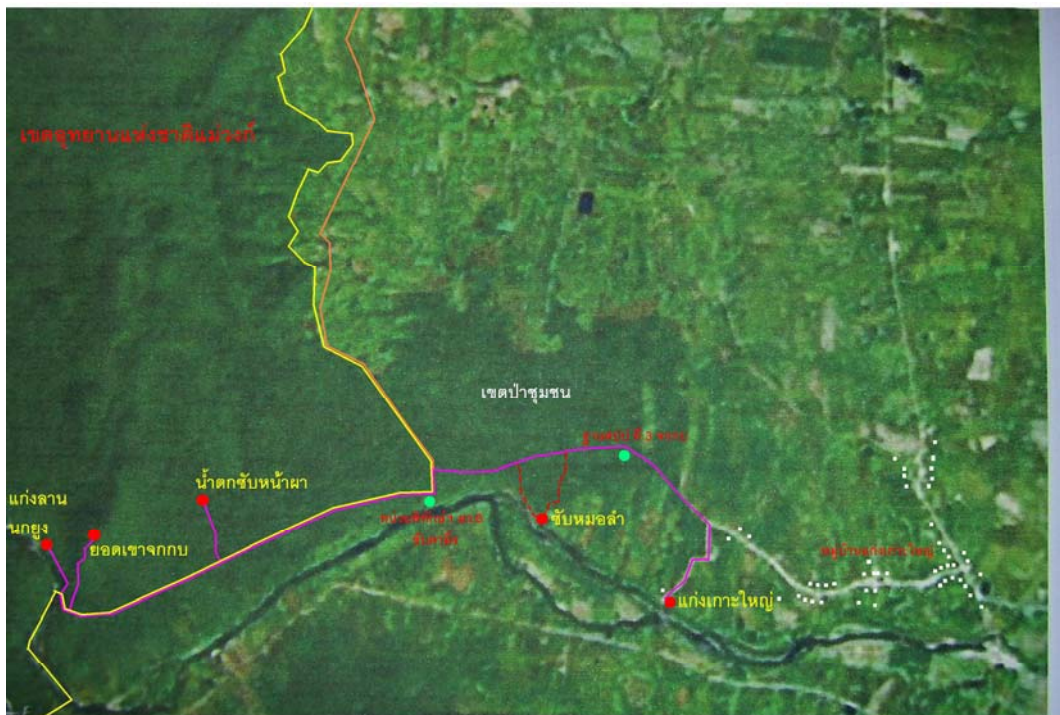
การขึ้นพิชิตยอดเขาโมโกจูเป็นสิ่งที่ท้าทายนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ ใช้เวลาเดินทางไป – กลับ 4-5 วัน อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่มว.4 แม่เฒา ไปทางทิศตะวันตก ระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร ถูกล้อมเพื่อกั้นช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุด การเข้าไปท่องเที่ยวยอดเขาโมโกจูต้องแจ้งอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ล่วงหน้า

ตลอดทางเดินเท้านักท่องเที่ยวจะเข้าไปสัมผัสกับสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์อย่างใกล้ชิด โดยทางเดินเท้าจะเดินขนานไปกับลำน้ำแม่วงก์ มีน้ำตกแม่เฒา น้ำตกแม่กิ น้ำตกแม่กระสา อยู่เป็นช่วงๆของการเดินทาง นอกจากจะสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิดแล้ว ยังมีหลักฐานใช้ชีวิตของชาวเขาเผ่ามูเซอ และการทำสัมปทานไม้ เมื่อ 20 ปีก่อน

การที่ทีมวิจัยกำหนดเก็บข้อมูลยอดเขาโมโกจู เนื่องจากเห็นว่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาน่าจะเริ่มต้นในผืนป่าแห่งนี้ อยากทราบว่าชุมชนเมื่อก่อนมีใช้ชีวิตโดยอาศัยทรัพยากรป่าไม้ดำรงชีพอย่างไร และสภาพป่าไม้เมื่อก่อนเป็นอย่างไร

ภาพที่ 24 การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว ยอดเขาโมโกจู

ภาพที่ 32 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

สัญลักษณ์

แหล่งท่องเที่ยว

หน่วยงานป่าไม้

แนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์

เส้นทางท่องเที่ยว

ถนนดิน

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

ลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยในการรองรับการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนนั้นประสบความสำเร็จได้ โดยการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชน สิ่งแวดล้อมในพื้นที่หมู่บ้านแก่งเกาะใหญ่ ต.ปางมะค่า อ. ขาณุวรลักษบุรี จ. กำแพงเพชร มีศักยภาพที่เหมาะสมในการที่จะจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของผู้ที่สนใจในเรื่องธรรมชาติ ทีมวิจัยและชาวบ้านได้ร่วมกันเรียนรู้ และช่วยกันออกแบบทางความคิด ตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีอยู่ โดยที่ชาวบ้านไม่ต้องไปปรุงแต่ง หรือปลูกสร้างสิ่งอื่นขึ้นมาทดแทน เพียงแต่ชาวบ้านร่วมกันวางแผนกำหนดแหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ จัดการข้อมูลแหล่งเรียนรู้นั้นให้มากพอที่จะนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้นๆ

จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 และช่วงแรกของระยะที่ 2 พบว่าทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านแก่งเกาะใหญ่โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ได้ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 . การท่องเที่ยวบริเวณแก่งเกาะใหญ่ – เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน – สวนมินท์

แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้มีเพียงแค่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเท่านั้น แก่งเกาะใหญ่

มีภูมิปัญญาที่เป็นจุดเด่นของชุมชน และน่าสนใจในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ **ภูมิปัญญาในการสกัดน้ำมันหอมระเหย มินท์** (โดยลุงสำรวย ทวีทรัพย์ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ) เป็นการประยุกต์หลักการของการกลั่นสุรา มาปรับเปลี่ยนเป็นการสกัดน้ำมันหอมระเหย มินท์ ซึ่งตัวผลิตภัณฑ์ยังคงต้องปรับปรุงให้มีคุณภาพมากขึ้นต่อไป และกำลังได้รับความสนใจจากชุมชน และหลายหน่วยงาน

ภาพที่ 117 น้ำมันมินต์สกัด 100 %

ต้นมินต์ เป็นพืชตระกูลเดียวกับสะระแหน่ เป็นพืชดั้งเดิมของทวีปยุโรป ปัจจุบันพบได้ในหลายภาคของโลก เป็นพืชล้มลุก ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขามากมาย มีขนสั้นปกคลุมทุกส่วนทั้งต้น ใบและลำต้นมีกลิ่นหอม ใบออกตรงข้ามกัน ก้านใบสั้นใบรูปไข่ ปลายใบกลมมน ขอบใบจักแบบซี่ฟัน ชอบขึ้นตามที่ชุ่มชื้นและ ชอบแสงแดด มีสรรพคุณขับลม ขับเหงื่อ ช่วยรักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ช่วยขับถ่ายลดน้ำมันมินต์บรรเทาแมลงสัตว์กัดต่อย แก้หวัด

เส้นทางท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่ –สวนส้ม - ภูมิปัญญาไทย ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 ชม. ระยะไม่ไกลอยู่ในเขตชุมชน เริ่มจากการนั่งรถเกศตร (อีแต็ก) จากแก่งเกาะใหญ่ ไปตามถนนลาดยาง ผ่านหมู่บ้าน เข้าสู่สวนส้มโอของลุงสำรวย ชมสวนส้มโอขาวแตงกวาคูณภาพดี (รางวัลชนะเลิศอันดับหนึ่ง งานวันเกษตรที่จังหวัดกำแพงเพชร) ลองชิมส้มโอรสเลิศ เดินชมแปลงปลูกมินต์ และดูกรรมวิธีการสกัดน้ำมันมินต์โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของลุงสำรวย เรียนรู้การทำยากำจัดศัตรูพืชไล่แมลง สูตรสมุนไพร โดยใช้สิ่งที่หาได้ง่ายในชุมชน และซื้อผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา

ภาพที่ 118 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวแก่งเกาะใหญ่–สวนส้ม - ภูมิปัญญาไทย

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวบริเวณแก่งเกาะใหญ่–เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติเส้นทางไกล

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ทีมวิจัยชาวบ้านได้กำหนดเส้นทางระยะไกล เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจในการศึกษาหาความรู้จากธรรมชาติ

โปรแกรมที่ 1

2 วัน 1 คืน (พักค้างแรมในป่า) กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ แก่งเกาะใหญ่ – ยอดเขาจากกบ ระยะทางประมาณ 15 กม. (ไปกลับ) เริ่มต้นจากแก่งน้ำตกเกาะใหญ่ สัมผัสธรรมชาติกับผืนป่าชุมชนที่มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัด ผ่านซับหมอลำแหล่งน้ำธรรมชาติของสัตว์ ผ่านสถานีศึกษาธรรมชาติเสียงปลิดวิญญูณ (เป็นเครื่องมือดักสัตว์ที่ชาวบ้านนำมาดักหนูป่า มีหลักการทำงานคล้ายกับกับ) สัมผัสรอยต่อป่าสองประเภท พบบรรยากาศแบบธรรมชาติของ น้ำตกซับหน้าผา เพลิดเพลินกับการดูนกนานาชนิด ลงเล่นน้ำลำน้ำแม่วงก์ที่แก่งลานนกยูง พักค้างแรมในป่าในป่าท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติแบบชาวบ้าน

ไกล้อมแก่งลานนกยูง พร้อมรับฟังเรื่องเล่า เจ้าแม่เลย์ เจ้าแม่วงศ์ และเรียนรู้การจัดห้างส่งสัตว์

เช่ามีดพิชิตยอดเขาจากกบ ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่ช่องเขาชนกัน สัมผัสกลิ่นไอธรรมชาติบริสุทธิ์ ตามรอยสัตว์ป่า สถานีเรียนรู้ธรรมชาติตลอดสองข้างทาง สัมผัสและเรียนรู้การดำรงชีวิตของชุมชน 30 ปีก่อน เดินทางสู่แก่งเกาะใหญ่ แวะซื้อผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย น้ำมันมินท์สกัด 100 % ราคาไม่แพง เป็นของฝากก่อนกลับบ้าน

ภาพที่ 119 ภาพพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า

ภาพที่ 120 เส้นทางศึกษาธรรมชาติแก่งเกาะใหญ่ ระยะไกล

โปรแกรมที่ 2

1 วัน เดินทางโดยรถเกศตร(อีแต็ก) นั่งรถอีแต็กสัมผัสธรรมชาติ แก่งเกาะใหญ่ – ยอดเขาจอกกบ ระยะทางประมาณ 15 กม. (ไปกลับ) เริ่มต้นจากแก่งน้ำตกเกาะใหญ่ สัมผัสธรรมชาติกับผืนป่าชุมชนที่มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัด ผ่านซับหมอลำแหล่งน้ำธรรมชาติของสัตว์ และร่องรอยของสัตว์ป่า ผ่านสถานศึกษาธรรมชาติเสียงปลิดวิญญาณ (เป็นเครื่องมือดักสัตว์ที่ชาวบ้านนำมาดักหนูป่า มีหลักการทำงานคล้ายปืนแก๊ป) สัมผัสรอยต่อป่าสองประเภท เดินเท้าสัมผัสบรรยากาศแบบธรรมชาติของ น้ำตกซับหน้าผา เพลิดเพลินตากับการดูนกนานาชนิด พิชิตยอดเขาจอกกบ ชมผืนป่าชุมชน(ป่าพื้นราบที่มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัด) และความแตกต่างระหว่างป่าอนุรักษ์กับป่าสงวน พบเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การทำไม้ สุดท้ายลงเล่นน้ำแม่วงก์ที่แก่งลานนกยูง ก่อนกลับบ้านแวะซื้อผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย น้ำมันมินต์สกัด 100 % ราคาไม่แพง

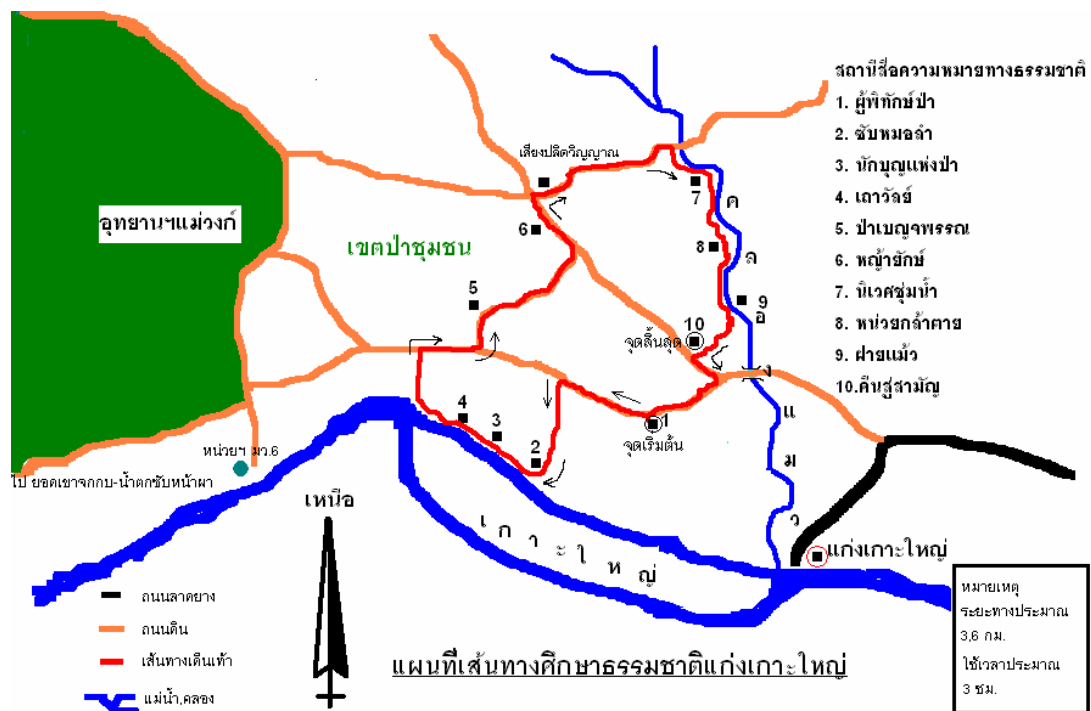

ภาพที่ 121 ยานพาหนะท้องถิ่นในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว

หมายเหตุ

สำหรับ 2 โปรแกรมนี้ มีความเหมือนกันในเรื่องแหล่งท่องเที่ยว และฐานการศึกษาเรียนรู้ แต่ต่างกันตรงที่ โปรแกรมที่ 2 ไม่มีการพักค้างแรมในป่า และใช้เวลารวดเร็วกว่า เนื่องจากนั่งรถเกศตร(อีแต็ก)

ฤดูท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่สุด ประมาณเดือน กันยายน ถึงเดือน ธันวาคม เนื่องจากสภาพของพื้นที่ป่าไม้ และน้ำตกซับหน้าผาจะมีความสมบูรณ์ได้บรรยากาศในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่

ภาพที่ 122 เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน

รูปแบบที่ 3. การท่องเที่ยวบริเวณแก่งเกาะใหญ่ – เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

“ ประตุสู่ความมหัศจรรย์แห่งผืนป่าแม่วงก์ ”

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ทิววิจัยชาวบ้านได้กำหนดเส้นทางระยะสั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจในการศึกษาหาความรู้จากธรรมชาติ ที่มีเวลาค่อนข้างจำกัด ในเส้นทางระยะสั้นนี้ใช้เวลาเดินป่าศึกษาธรรมชาติประมาณ 3 ชม. แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาเรียนรู้จะอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งไม่ไกลมากนัก ระยะทางประมาณ 3.6 กม.

เส้นทางป่าชุมชน

เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติเส้นทางนี้ มีระยะทางประมาณ 3.6 กม. ใช้เวลาประมาณ 3 – 4 ชม. โดยเริ่มแก่งเกาะใหญ่ เดินทางเข้าป่าชุมชนสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติ และได้รับความรู้และการสื่อความหมายทางธรรมชาติของชาวบ้าน ที่ได้รับการฝึกฝนให้สามารถนำเสนอเรื่องราวในพื้นที่ของตนเองให้ผู้สนใจได้รับชมและรับรู้

ฐานที่ 1 ผู้พิทักษ์ป่า เป็นเรื่องราวของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการปราบปรามผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เมื่อ 10 ปีก่อนและ ประสบการณ์ที่เสี่ยงชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่เมื่อก่อน พร้อมนำเสนอสิ่งประดิษฐ์อุปกรณ์ทำไม้ เป็นวิวัฒนาการของคนในยุคนี้ในการลักลอบตัดไม้

ภาพที่ 123 ฐานผู้พิทักษ์ป่า

ฐานที่ 2 ชับหมอลำ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่ชาวบ้านบอกว่า แม้อสภาพพื้นที่จะแห้งแล้งขนาดไหน ชับน้ำแห่งนี้ไม่มีวันแห้งไป ชับหมอลำเป็นแหล่งน้ำที่มีธาตุเกลือ หรือชาวบ้านเรียกว่า โป่งน้ำ ที่มี ความเค็ม เป็นแหล่งรวมของสัตว์ป่าหลายชนิด พร้อมกันนี้ยังพบร่องรอยเท้าของสัตว์ป่าหลายชนิด

ภาพที่ 124 ฐานชับหมอลำ

ฐานที่ 3 นักบุญแห่งป่า นักฆ่าเลือดเย็น ความหมายของต้นไม้ ต้นไม้เมื่อต้นฤดูฝนต้นไม้ไทรจะออกผลไทรมากมาย เป็นแหล่งอาหารของสรรพสัตว์มากมายโดยเฉพาะนก เมื่อนกกินผลไทรแล้วก็จะมีการขับถ่ายมูลซึ่งในมูลนกจะมีเมล็ดไทรปะปนอยู่ เมื่อมูลนกไปตกค้างอยู่ตามง่ามไม้ หรือโพรงไม้ เมล็ดไทรจะค่อยๆเจริญเติบโต แล้วพันรอบต้นไม้ที่ไทรยึดโยงไว้ เวลาผ่านไปทำให้ต้นไม้ต้นเดิมค่อยตายลงไปอย่างช้าๆ

ภาพที่ 125 ฐานนักบุญแห่งป่า นักฆ่าเลือดเย็น

ฐานที่ 4 เถาวัลย์ เป็นการแสดงให้เห็นการเอาตัวรอดในสังคมพืชในป่า เถาวัลย์เป็นไม้ที่มีความพยายามในการตามหาแสงเพื่อช่วยให้ตัวเองอยู่รอดได้ อีกมุมมองหนึ่งมองว่าเถาวัลย์เปรียบเสมือนสายริบบิ้นที่ได้ตกแต่งความงามให้แก่ผืนป่าแห่งนี้

ภาพที่ 126 ฐานเถาวัลย์

ฐานที่ 5 ท่องป่าเบญจพรรณ สภาพป่าส่วนใหญ่ของผืนป่าชุมชนเป็นป่าเบญจพรรณ จึงควรมีการให้ความรู้พื้นฐานของป่าเบญจพรรณ ซึ่งไม้ป่าเบญจพรรณ ประกอบด้วย ไม้สัก พะยอม จิงชัน กระบก มะม่วงป่า มะค่าโมง แดง ประดู่ จันทน์หอม เป็นต้น มีไม้ยืนอยู่หลายชนิด เช่น ไม้ป่า ไม้ไร่ ไม้ชางนวล ไม้รวก พืชชั้นล่าง เช่น หนามเถ็ด ส้มเสี้ยว หนามคณา

ภาพที่ 127 ฐานท่องป่าเบญจพรรณ

ฐานที่ 6 หล้ายักษ์ เป็นความหมายของต้นไม้ เนื่องจากไม้จัดอยู่ในตระกูลหญ้า ในผืนป่าชุมชนแห่งนี้มีไม้หลากหลายชนิด ไม้เป็นแหล่งอาหารของคนและสัตว์ป่า ไม้ไผ่ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย

ภาพที่ 128 ฐานหล้ายักษ์

ฐานที่ 7 นิเวศชุ่มน้ำ ป่าชุมชนแห่งนี้มีลำน้ำขนาดเล็กไหลผ่านเรียกว่า คลองแมว เมื่อมีฝนตกน้ำในคลองจะมาก และไหลเร็ว เมื่อเข้าสู่หน้าแล้งน้ำจะไม่มี หรือมีเป็นบางช่วง ระบบนิเวศชุ่มน้ำเป็นการเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่อยู่ทั้งในน้ำและบนบก มีความสัมพันธ์กันและการเอาตัวรอดของสังคมพืชและสัตว์ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่าในพื้นที่แห่งนี้ด้วย

ภาพที่ 129 ฐานนิเวศชุ่มน้ำ

ฐานที่ 8 หน่วยกล้าตาย เป็นความหมายของ ไโลเคน ไโลเคนเป็นพืชดึกดำบรรพ์ที่ยังคงรูปร่างเดิมไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เป็นตัวบ่งชี้ความบริสุทธิ์ของอากาศ เป็นพืชที่มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันของพืช 2 ชนิด คือ สาหร่าย กับ รา

ภาพที่ 130 ฐานหน่วยกล้าตาย (ไลเคน)

ฐานที่ 9 ฝ่ายแม่ (ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น) เป็นการสนองในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการที่จะทำให้พื้นที่ป่ามีความชุ่มชื้นได้ตลอดปี เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทั้งยังเป็นแนวป้องกันไฟป่าได้อย่างทางหนึ่ง ฝ่ายแม่นี้เป็นความร่วมมือกันของชาวบ้านในการที่จะทำให้ป่าชุมชนของชาวบ้านกลับมาสมบูรณ์ได้อีกครั้งเหมือนที่ผ่านมา

ภาพที่ 131 ฐานฝ่ายแม่

ฐานที่ 10 คีนสู่สามัญ เป็นความหมายหมายของผู้ย่อยสลาย คือ ปลวก ปลวกทำหน้าที่ย่อยสลายสิ่งต่างๆ ให้สูญสิ้นไป เปรียบเสมือนการดำรงชีวิตของทุกคนก็ต้องสูญสลายได้ อีกมุมหนึ่งให้มองความสามัคคี การทำงานร่วมกันของปลวก ในการสร้างรังที่มีขนาดใหญ่ตลอดเส้นทางการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เราจะพบร่องรอยเท้าสัตว์ป่าทั่วไปในพื้นที่ป่า โดยเฉพาะ กวางป่า , เก้ง , หมูป่า การสื่อความหมายทางธรรมชาติในการเดินป่า ใช้นักสื่อความหมายที่เป็นชาวบ้านที่เป็นทีมวิจัยที่เรียนรู้กระบวนการทำงานของงานวิจัยชาวบ้านได้อย่างดี

ภาพที่ 132 ฐานคีนสู่สามัญ

ฐานการเรียนรู้ทั้ง 10 ฐาน ได้กำหนดไว้บ้านการเรียนรู้หลัก ซึ่งระหว่างทางเดินเท้า จะมีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ตามสภาวะแวดล้อมตามเส้นทางเดิน นอกจากนั้นการนำเสนออาจจะออกมาเป็นเกร็ดความรู้เล็กน้อยสอดแทรกระหว่างทาง

เส้นทางเดินป่าในป่าชุมชน ยังกำหนดไม่ตามตัว อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ซึ่งทีมวิจัยและชาวบ้านที่เกี่ยวข้องจะนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม หลังจากได้ทำการทดลองท่องเที่ยวในระยะต่อไป

การดำเนินงานรายละเอียดปลีกย่อยในการทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาตินั้น อยู่ในระหว่างการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้สิ่งที่สอดคล้องกับชุมชน โดยที่ชุมชนสามารถนำเรื่องราวของตนเอง ออกนำเสนอนักท่องเที่ยวได้อย่างมั่นใจ

รูปแบบที่ 4 กิจกรรมทางเลือก การท่องเที่ยวโดยชุมชน จักรยานเสือภูเขา

จากภูมิประเทศที่เหมาะสมในการจัดทำกิจกรรมทางเลือก ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา เป็นอีกกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ มีแนวทางที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบในธรรมชาติ โดยใช้จักรยานเป็นพาหนะนำพาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว

สืบเนื่องจากกิจกรรมการทดลองท่องเที่ยวครั้งที่ 2 ทีมวิจัยชาวบ้านได้เชิญ ผู้แทนชมรมจักรยานเสือภูเขานครสวรรค์ เข้าร่วมทดลองท่องเที่ยวในครั้งนั้นด้วย จากข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้จักรยานเสือภูเขา ผู้แทนของชมรมจักรยานเสือภูเขาได้แลกเปลี่ยนให้ข้อมูลในการจัดทำเส้นทางจักรยานเสือภูเขา ว่า แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีความเหมาะสมอย่างมากในการทำเส้นทางจักรยานเสือภูเขา ลักษณะภูมิประเทศก็เอื้ออำนวย บรรยากาศความเป็นธรรมชาติยังคงมีอยู่มาก เพียงแจ้งให้ทีมวิจัยมีการปรับปรุงในเรื่องการจัดทำป้ายสื่อความหมายต่างๆ เพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและไม่หลงทางในขณะเที่ยวชม

ภาพที่ 133 ชมรมจักรยานยเสือภูเขานครสวรรค์ กลุ่มเสือ 11 ตัว

ภาพที่ 134 ชมรมจักรยานยเสือภูเขาเข้าร่วมทดสอบเส้นทางในป่าชุมชน

จากข้อมูลที่ได้จากผู้มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวโดยใช้จักรยานเสือภูเขา ทำให้ทีมวิจัยสามารถกำหนดกิจกรรมทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวได้อีกกิจกรรมหนึ่ง ความพร้อมของศักยภาพของพื้นที่ที่มีความพร้อมสูง แต่หากถ้าชุมชนสนใจอยากจะเสริมกิจกรรมนี้โดยตรงคงจะไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายเท่าไรนัก เนื่องจากต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง ทีมวิจัยยังคงต้องมาทบทวนดูความพร้อมในเรื่องการจัดการก่อนว่า กำลังคนของเรามีความพร้อมมากน้อยขนาดไหน

ภาพที่ 135 ชมรมจักรยานเลื้อภูเขาเข้าร่วมทดสอบเส้นทาง

โดยสรุปแล้วทีมวิจัยอยากให้ระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความพร้อมให้มากกว่านี้ หากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่มีประสิทธิภาพแล้ว กิจกรรมทางเลือกอื่นๆ ก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน การจัดการในระยะเริ่มแรก เราพยายามมองหาสิ่งที่มีในชุมชนก่อน เพื่อเป็นลดภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

สถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันในตำบลปางมะค่า

จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้มีการดำเนินการวิจัยร่วมกับชาวบ้าน เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมากำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน โดยเน้นการประสานความร่วมมือกับ องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่ามาตลอด ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ในกิจกรรมต่างๆ ของทีมวิจัยได้มีการนำเสนอในที่ประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า การพูดคุยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการร่วมกับผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่ามาตลอด รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการวิจัยร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า จากการทำงานที่ผ่านมา พบว่าทาง องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า ได้นำผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะของทีมวิจัยที่ได้ร่วมปรึกษาหารือและพูดคุยกันนำไปบรรจุเป็นแผนการพัฒนการท่องเที่ยวของตำบลปางมะค่า และมีนโยบายรวมทั้งแผนงานระยะยาวในการพัฒนาการท่องเที่ยวตำบลปางมะค่า โดยเน้นและให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณแก่งเกาะใหญ่

โดยในช่วงที่ผ่านมาได้มีกิจกรรมการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้สามารถเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกสบายขึ้นแต่ยังไม่มี การพูดคุยในเรื่องการบริหารจัดการร่วมระหว่างชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า ซึ่งทางทีมวิจัยจะได้ดำเนินการประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่าร่วมกันต่อไป

ส่วนที่ 6

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยในการตอบคำถามของงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อจุดหมายที่จะทำให้ชุมชนในพื้นที่วิจัย ได้เกิดความตระหนัก ความสำนึกในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ใช่ชุมชนเข้าไปทำลายให้เสื่อมสภาพลง แต่ทางกลับกันชุมชนเป็นผู้ดูแลคุ้มครองทรัพยากรเหล่านั้นให้คงอยู่ได้ โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาเป็นเครื่องมือในการที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่อย่างยั่งยืน และชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยไม่รู้ตัว

แต่ความคิดความอ่านของคนเราไม่เท่ากัน ความคิดซึ่งมีความแตกต่างกับ ชาวบ้านบางคนคิดเป็นทำงานเป็นและเข้าใจงานเป็น เพียงระยะเวลา และโอกาสเท่านั้นที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จริง แต่ยังมีกลุ่มบางกลุ่มที่มองงานวิจัยเป็นเรื่องห่างไกลตัวเองจะมองเรื่องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการมีคนมากๆ อยากให้เห็นผลเร็วเพียงเท่านั้น แต่ไม่ได้มองถึงกระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาระยะยาว ที่จะนำพาสู่เป้าหมายชุมชนที่วางไว้

ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่มีความพยายามที่จะทำให้คนในชุมชนมองภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของ และทุกคนสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวเองได้ กลุ่มแรกที่เข้ามานอกเหนือจากทีมวิจัย คือกลุ่มเยาวชนคนรักป่าแก่งเกาะใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเยาวชนในพื้นที่ทั้งสิ้น จากการพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนพบว่า เยาวชนอยากจะเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับทีมวิจัย และกลุ่มเยาวชนอยากเห็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง และเยาวชนกลุ่มนี้ก็พร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานในการเป็นนักสื่อความหมายที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า

โดยภาพรวมทั้งหมด จากการสอบถาม พูดคุย ประชุม พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยในการที่ชุมชนของตนเองจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติ เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากในปัจจุบันมีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การที่ทีมวิจัยผนวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าไป ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุดใน การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในคงอยู่อย่างยั่งยืน

เป็นเรื่องธรรมดาของการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน หรือชุมชน ที่จะต้องประสบปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ระยะที่ 2 ก็พบปัญหาอุปสรรคเหมือนกัน โดยเรื่องที่มีปัญหามากที่สุดคือ คน และการจัดการ เป็นปัญหาที่ทุกที่พบ ทั้งหน่วยงานราชการ และเอกชน แต่หากปัญหาเหล่านั้นมีการแก้ไขได้ชัดเจน งานที่ทำก็ดำเนินต่อไปได้ แต่ถ้าปัญหาเหล่านั้นไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหา การทำงานจะไม่ราบรื่นมีผลทำให้งานช้าลงไป และที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างกันอาจขาดหายไปโดยปริยาย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และเชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการที่โครงการวิจัย เรื่องการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ได้รับการอนุมัติ เมื่อเดือนตุลาคม 2548 ทีมวิจัยเองก็ไม่คาดหวังว่าจะได้มีโอกาสเข้ามาเป็นนักวิจัย ซึ่งชาวบ้านเองก็ยังคงสับสนว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะมีแนวทางที่จะทำให้ชุมชนมีศักยภาพในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งใหม่ที่ทีมวิจัยและชาวบ้านเองไม่เคยสัมผัสในการทำงานวิจัย เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของชุมชน

นับตั้งแต่โครงการวิจัย เข้ามาในพื้นที่ มีการตั้งคำถามในใจของทีมวิจัยว่าเราจะทำได้หรือไม่ แต่ด้วยความอยากรจะเรียนรู้สิ่งใหม่ และประสบการณ์ใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น ทีมวิจัยชาวบ้านก็พร้อมที่จะเรียนรู้จากกระบวนการวิจัย เพื่อให้ได้ความชัดเจนของข้อมูล ในการค้นหาคำตอบของโครงการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานของทีมวิจัยชาวบ้านเริ่มขึ้นด้วยการสร้างความเข้าใจเรื่องงานวิจัยท้องถิ่นให้กับชาวบ้านในชุมชน เพื่อสร้างแนวร่วมในการทำงานในการเก็บข้อมูลต่างๆเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบ งานวิจัยชาวบ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม การรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย การคิดเป็นและการใช้ความคิดที่กล้าแสดงออกถึงแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้จะเป็นความคิดเห็นแบบชาวบ้าน ซึ่งนั่นคือแต่แนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากชาวบ้านทราบข้อมูล เรื่องราว ปัญหา ด้วยตัวเอง และสัมผัสด้วยตนเองในการให้ข้อมูลเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ถึงตัวชาวบ้านจะไม่รู้ข้อมูลมากนัก แต่ก็พยายามหาบุคคลอ้างอิงที่มีข้อมูลนั้นให้กับทีมวิจัย เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

โครงการศึกษาศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในระยะที่ 1 กิจกรรมส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปทางด้านการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนในพื้นที่ และการสร้างความเข้าใจ

ให้แก่ทีมวิจัย และผู้ที่มีส่วนได้เสียกับกิจกรรมในการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการวิจัยสามารถสร้างคนในชุมชนให้เข้มแข็ง เพิ่มทักษะการพัฒนาตนเองมากขึ้น มีการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น

จากงานวิจัย และกระบวนการวิจัยทำให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้รับรู้เรื่องราวของชุมชนได้มากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายสิ่งดีของชุมชนบางอย่างได้สูญหายไปแล้วหลายสิ่งหลายอย่าง บางสิ่งเป็นประโยชน์กับชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ก็เลือนหายไปพร้อมกับคนเก่าคนแก่แล้ว งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้สิ่งที่เคยมีอยู่ หรือสูญหายไปแล้วกลับคืนมาสู่ชุมชนได้ และมีการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย (ระยะที่ 2)

จากการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยในการตอบคำถามของงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อจุดหมายที่จะทำให้ชุมชนในพื้นที่วิจัย ได้เกิดความตระหนัก ความสำนึกในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ใช่ชุมชนเข้าไปทำลายให้เสื่อมสภาพลง แต่ต่างกลับกันชุมชนเป็นผู้ดูแลคุ้มครองทรัพยากรเหล่านั้นให้คงอยู่ได้ โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาเป็นเครื่องมือในการที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่อย่างยั่งยืน และชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ก็จะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยไม่รู้ตัว

แต่ความคิดความอ่านของคนเราไม่เท่ากัน ความคิดซึ่งมีความแตกต่างกับ ชาวบ้านบางคนคิดเป็นทำงานเป็นและเข้าใจงานเป็น เพียงรอรระยะเวลา และโอกาสเท่านั้นที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จริง แต่ยังมีกลุ่มบางกลุ่มที่มองงานวิจัยเป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง จะมองเรื่องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการมีคนมากๆ อยากให้เห็นผลเร็วเพียงเท่านั้น แต่ไม่ได้มองถึงกระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาระยะยาว ที่จะนำพาสู่เป้าหมายชุมชนที่วางไว้

ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่มีความพยายามที่จะทำให้คนในชุมชนมองภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของ และทุกคนสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวเองได้ กลุ่มแรกที่เข้ามานอกเหนือจากทีมวิจัย คือกลุ่มเยาวชนคนรักป่าแก่งเกาะใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเยาวชนในพื้นที่ทั้งสิ้น จากการพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนพบว่า เยาวชนอยากจะเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับทีมวิจัย และกลุ่มเยาวชนอยากเห็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง และเยาวชนกลุ่มนี้ก็พร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานในการเป็นนักสื่อความหมายที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า

โดยภาพรวมทั้งหมด จากการสอบถาม พูดคุย ประชุม พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยในการที่ชุมชนของตนเองจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติ เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากในปัจจุบันมีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การที่ทีมวิจัยผนวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าไป ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุดใน การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในคงอยู่อย่างยั่งยืน

เป็นเรื่องธรรมดาของการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน หรือชุมชน ที่จะต้องประสบปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ระยะที่ 2 ก็พบปัญหาอุปสรรคเหมือนกัน โดยเรื่องที่มีปัญหามากที่สุดคือ คน และการจัดการ เป็นปัญหาที่ทุกที่พบ ทั้งหน่วยงานราชการ และเอกชน แต่หากปัญหาเหล่านั้นมีการแก้ไขได้ชัดเจน งานที่ทำก็ดำเนินต่อไปได้ แต่ถ้าปัญหาเหล่านั้นไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหา การทำงานจะไม่ราบรื่นมีผลทำให้งานช้าลงไป และที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างกันอาจขาดหายไปโดยปริยาย

สรุปได้ว่างานวิจัย สร้างกระบวนการทางความคิด การทำงานร่วมกัน การรู้จักการใช้ในสิ่ง ที่ชุมชนคาดไม่ถึง ในการที่จะนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด และสำคัญที่สุดคือ ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ได้ให้โอกาส ทีมวิจัยชาวบ้าน ได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ สิ่งใหม่ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน บ้านแก่งเกาะใหญ่ อย่างยั่งยืน

2. ปัญหา อุปสรรค ในการทำงาน

การมีส่วนร่วม ในกระบวนการวิจัยของชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่

กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ต้องการให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าถึงกระบวนการทำงานหรือการระดมความคิดเห็น ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หากคนในชุมชนมีความกระตือรือร้นหรือกล้าแสดงออกถึงความสามารถของตนเอง ในเวทีการมีส่วนร่วม เชื่อได้ว่าปัญหาบางอย่างจะสามารถคลี่คลายได้ในทางที่ดี

การถูกกลบงำ หรือการชี้นำช่องทางของกลุ่มคนที่เป็นผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ประสบอยู่เนืองๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีอิทธิพลทางความคิดของชาวบ้าน ในการกำหนดสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง หรือพวกพ้อง ชาวบ้านบางคนอยากที่จะเข้ามาเรียนรู้

เรื่องราวของกิจกรรมชุมชน แต่บางครั้งก็อาจจะโดนแรงกดดันของกลุ่มดังกล่าวไม่ให้เข้าร่วมการเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นต่อชุมชน หรือบางครั้งมีเวทีประชุมระดมความคิดเห็นหรือลงมติในเรื่องที่สำคัญของส่วนร่วม กลุ่มดังกล่าวอาจมีการปลุกระดมชาวบ้านให้คล้อยตามความคิดของตนเอง เพื่อให้กลุ่มของตนเองได้ประโยชน์หรือได้รับชัยชนะในผลการแสดงความคิดเห็นจากกิจกรรมต่างๆ ในเวทีประชุม

อีกประเด็นหนึ่ง คือ ชาวบ้านบางคนไม่ค่อยกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เป็นผู้รับฟังเพียงอย่างเดียว และยอมที่จะเป็นผู้ปฏิบัติ โดยที่คิดว่าทำอะไรก็ได้ ทั้งนี้สิทธิในการตัดสินใจจึงให้เป็นสิทธิของผู้นำหมู่บ้านแทน เป็นการให้ผู้นำหมู่บ้านตัดสินใจแทนตัวเอง ซึ่งโอกาสที่ชาวบ้านจะได้รับจากผลของการประชุม ไม่ได้ตามความต้องการของชาวบ้านเท่าที่ควร

พฤติกรรมดังกล่าวจะมีอยู่เกือบทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นชุมชนใด งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้พยายามชี้ให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่ามีผลต่อตนเองและชุมชนได้อย่างไร พฤติกรรมดังกล่าว อาจจะต้องใช้เวลาอยู่พอสมควรในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชุมชนลักษณะนี้ ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่ เชื่อว่า การสร้างความเข้าใจในกิจกรรมต่างที่ชุมชนจะได้รับประโยชน์ การร่วมทำกิจกรรมชุมชนให้บ่อยครั้งขึ้น การชวนคุยและพูดคุยให้มากขึ้น น่าจะเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

การมองผลประโยชน์มากกว่าประโยชน์ที่จะได้ของชุมชน

ด้วยเหตุที่สังคมชนบทเป็นสังคมที่มีคนอยากจนค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป มีฐานะค่อนข้างยากจน การมองเรื่องรายได้และผลประโยชน์เป็นเรื่องที่สำคัญ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ทุกชุมชนต้องมีเรื่องประเพณีนี้ขึ้นมา การทำงานของส่วนรวมในชุมชน บางคนยังว่าเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับผู้ที่มีความยากจนและบางครั้งอาจไม่ให้ความสำคัญมากในเรื่องส่วนรวม ทั้งๆที่ตัวเองอาจจะได้รับประโยชน์มากมายจากการทำกิจกรรมของชุมชนหลายประการ

ทีมวิจัยชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่ก็เจอสภาพปัญหาเรื่องดังกล่าวเช่นกัน แม้กระทั่งคนที่เป็นทีมวิจัยชาวบ้านเองก็ตาม แนวทางการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้พยายามเน้นการสร้าง ความเข้าใจในงานวิจัย ให้ความสำคัญกับทุกคนที่เป็นทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อร่วมกันปรับแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ ทีมวิจัยได้พยายามพูดเชิงสร้างสรรค์ว่า “ เราเป็นคนในพื้นที่ ใช้ประโยชน์จากพื้นที่มากมายมหาศาลแล้ว ถึงเวลาที่เราจะให้ประโยชน์กับพื้นที่ที่เราอยู่บ้าง ” เป็นคำที่ทีมวิจัยได้พยายามพูดให้ชุมชนได้มองเห็นภาพเป้าหมายของชุมชน ที่มุ่งหวังให้คนในชุมชนมองอนาคตชุมชนให้ไกลๆ อย่างมองเพียงแค่ผลประโยชน์เล็กน้อยที่ได้รับ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับเป้าหมายของชุมชนในการจัดการ

ท้องที่จะเกิดในวันข้างหน้า มีมูลค่ามากมาย หลายพันเท่า สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจไปพร้อมกันคือจิตใจ ต้องมีความมองเห็นประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตัว (ในบางโอกาส) เท่านั้นชุมชนก็จะมองภาพอนาคตของแก่งเกาะใหญ่ออกได้ และเข้าใจ

ผลกระทบจากการเมืองท้องถิ่น

ภายใต้ระบบการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง พบว่าระบบการเลือกตั้งแบบใหม่จะทำให้ประชาชนได้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ต้องการ สามารถเลือกทีมงานได้ด้วยตนเอง มีประสิทธิภาพการทำงานมากขึ้น มีเสถียรภาพทางการเมืองไม่ถูกรอบงำจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แต่เมื่อฝ่ายบริหาร หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลใช้อำนาจมากเกินไป จนกระทบต่อการทำหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยความมั่นใจว่าตนเองมาจากการเลือกตั้งโดยตรง หากผู้นำท้องถิ่นได้ผู้นำที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เคารพในสิทธิของประชาชน และที่สำคัญคือการยอมรับฟังเสียงของประชาชนเป็นที่ตั้ง เชื่อได้ว่าพื้นที่ตำบลนั้นถือว่าโชคดีที่เลือกคนทำงานเป็น แต่ในทางกลับกันหากชุมชนใดได้ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่มีภาวะความเป็นผู้นำ ไม่เคารพสิทธิของประชาชน เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อได้ว่าการพัฒนาทางด้านคุณภาพชีวิตของชุมชนคงจะย้อนหลังไประดับหนึ่ง บางครั้งผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองหรือรู้มากเกินไป มีผลทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาไม่เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชน

โครงการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท้องที่โดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ได้เจอสภาพปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์ในการเมืองระดับท้องถิ่น เนื่องจากช่วงที่โครงการวิจัยกำลังขับเคลื่อนตามแผนงาน (ระยะที่ 2 ช่วง 6 เดือนหลัง) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่าได้จัดให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า ซึ่งหมดวาระลงต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ 7 สิงหาคม 2550

การหาเสียงของผู้สมัครในการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น ต้องมีการนำเสนอนโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งต่างฝ่ายต่างคนก็มีเจตนาที่มุ่งพัฒนาตำบลให้ครอบคลุมในทุกเรื่องในเขตตำบล มีการวางตัวผู้สมัครในกลุ่มของตนเอง เพื่อจะให้ผู้สมัครที่เป็นพวกพ้องของตนเองได้รับชัยชนะมากที่สุด โดยใช้กลยุทธ์และวิธีการที่จะทำให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง

ผลจากการใช้กลยุทธ์และวิธีการเพื่อให้มาด้วยชัยชนะทำคนในตำบลแบ่งแยกเป็นกลุ่มๆ ในการที่จะช่วยผู้สมัครในการหาเสียง ยิ่งใกล้วันเลือกตั้งความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกันระหว่าง

กันเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีการชวนคุยในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เนื่องกระแสการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของชุมชนด้วยส่วนหนึ่งที่ชุมชนจะต้องเข้าไปทำหน้าที่ในการเลือกตั้งคนที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง และตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม

ผลกระทบที่มีผลต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ประกาศให้มีการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น จากเหตุผลที่กล่าวในเบื้องต้นว่า ชาวบ้านมีการแบ่งกลุ่มกันอย่างชัดเจน มุ่งเน้นจะให้คู่แข่งทางการเมืองท้องถิ่นฝ่ายตรงข้ามพ่ายแพ้ไป การทำงานที่เป็นสาธารณะประโยชน์ หรือกิจกรรมการมีส่วนร่วมจึงทำงานได้ค่อนข้างยากพอสมควร จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้หัวหน้าโครงการวิจัย ชะลอการดำเนินงานตามแผนงานหรือกิจกรรมที่วางไว้ออกไปก่อน เนื่องจากทีมวิจัยรู้สถานการณ์ในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งทีมวิจัยทั้งหมดก็รับทราบถึงผลกระทบที่จะทำให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขยายระยะเวลาเพิ่มไปอีกหลายเดือน

จึงพอที่จะสรุปได้ว่า การเมืองในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ มีผลทำในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนขาดช่วงไปประยะหนึ่ง ประสานความร่วมมือในเวลานั้นทำได้ค่อนข้างยาก บางคนอาจจะมองว่า การเมืองทำให้คนในชุมชนเกิดการแตกแยก ไม่มีความสามัคคีปรองดองซึ่งกันและกัน แต่หากมองในอีกมิติหนึ่ง คือ ความชอบธรรมทางความคิดของแต่ละคนไม่เท่ากัน ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะเลือกในสิ่งที่ตนเองคิดว่าตรงใจที่สุด อุดมการณ์ทางการเมืองก็เหมือนกัน เป็นการวางแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของอนาคต เพื่อให้ชุมชนได้เห็นภาพและคล้อยตามนโยบายที่ผู้นำวางแผนการไว้ เป็นหลักการระบอบประชาธิปไตย ทิศทางของการพัฒนาตำบลจะมีมากเพียงใด องค์ประกอบหนึ่งคือ ผู้บริหารต้องมีความจริงใจและให้ความสำคัญกับบทบาทของตนเองที่จะเข้ามาบริหารพัฒนาตำบลให้มีการพัฒนาครอบคลุมทุกด้าน สร้างเสถียรภาพตำบลให้มั่นคง จากคำที่ได้ยินจากชาวบ้านว่า “ผู้นำท้องถิ่น จะต้องนั่งในใจของชาวบ้าน ไม่ใช่ นั่งอยู่บนหัวของชาวบ้าน ”

3. การเปลี่ยนแปลง / บทเรียนหลังจากงานวิจัย

จากการประชุมสรุปบทเรียน ทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นจากบทเรียนที่ผ่านมาในการดำเนินงานของโครงการวิจัยฯ ในการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ชาวบ้านแก่เฒ่าใหญ่มีความตื่นตัวมากขึ้น
2. คนในชุมชนทำงานร่วมกันมากขึ้น / เข้าใจมากขึ้น
3. มีแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น
4. รู้สึกตนเองมีค่าทางสังคมมากขึ้น

5. ชุมชนมีความรู้ เข้าใจในสิ่งต่างๆ
6. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน
7. สร้างความเข้มแข็งในกับชุมชน
8. มีความกล้าที่จะแสดงออก
9. เกิดความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมากขึ้น
10. มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเป็นผู้ทำลาย เป็นการอนุรักษ์
11. มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น

จากการพูดคุยกัน จัดเวทีประชุมสรุปงานระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นจากบทเรียนที่ผ่านมาในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ชาวบ้านเกาะใหญ่ให้การต้อนรับ และเข้าใจกระบวนการทำงานของงานวิจัยมากยิ่งขึ้น
2. ชาวบ้านร่วมแสดงแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. ชาวบ้านตระหนัก และเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้ระดับหนึ่ง
4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า
5. เกิดแนวร่วมเป็นกลุ่มเยาวชนคนรักป่า ในพื้นที่เกาะใหญ่
6. ชาวบ้านมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเป็นผู้ทำลาย เป็นการอนุรักษ์

การเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนภาคภูมิใจ

การสร้างแนวร่วมในการสืบสานงาน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้บังเกิดนับว่าเป็นเรื่องที่ดี การเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งที่ทีมวิจัยและชาวบ้านภูมิใจมากที่สุด คือ โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ได้เล็งเห็นความสำคัญของการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยให้โอกาสเด็กและเยาวชนในโรงเรียนได้ร่วมเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยของชุมชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมหนึ่งของโครงการวิจัยมีกิจกรรมการสร้างทักษะการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น (มัคคุเทศก์น้อย) กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และสถานที่จริง ตลอดจนสามารถพัฒนาทักษะตนเองในการเป็นนักสื่อความหมายได้ดี กลุ่มเยาวชนดังกล่าวได้ร่วมกิจกรรมการทดลองท่องเที่ยวทั้ง 2 ครั้ง

ผลที่จากกิจกรรมนำไปสู่การขยายผลที่ได้จากกิจกรรมโรงเรียน มีการจัดตั้ง **ชมรมมัคคุเทศก์น้อย** ของโรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์ มีสมาชิกในชมรมจำนวน 30 คน เป็นเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับมัธยมต้น โดยมีคุณครูที่ปรึกษาและทีมวิจัย เป็นผู้ให้ความรู้เพิ่มเติม สิ่งที่เกิดขึ้น

ถือว่ากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถเชื่อมการทำงานวิจัยได้หลากหลาย กระบวนการวิจัยทำให้ข้อมูลของชุมชนมีการขยายผลสู่คนรุ่นต่อไป นอกเหนือจากนั้นเด็กและเยาวชนในพื้นที่ก็ได้มองเห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของรุ่นพี่ การซึมซาบในความคิดความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น จะยังคงก่อเกิดสืบสานต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 136 กลุ่มเยาวชน ชุมชนมัทคุเทศก์น้อย
โรงเรียนบ้านเกาะแก้วอนุสรณ์

ภาพที่ 137 การเรียนรู้จากสถานที่จริงของพื้นที่

หลังจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านเกาะแก้วใหญ่สิ้นสุดลง ผลได้ก็คือ ชุมชนได้รู้จักตนเองมากขึ้น ชุมชนมีการพัฒนา

ทักษะในด้านต่างๆ ได้ระดับหนึ่ง ชุมชนได้รู้จักการนำทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาใช้ประโยชน์แก่ชุมชน ชุมชนได้แน่วร่วมในการร่วมกันกำหนดทิศทางการทำงานกับหน่วยงานของรัฐบาลในพื้นที่ ชุมชนได้มีการบูรณาการการเรียนการสอนให้แก่โรงเรียน ในการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชน ชุมชนได้กลุ่มคนในชุมชนที่จะเข้ามาบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ และที่สำคัญคือ ชุมชนส่วนใหญ่เริ่มมีจิตสำนึกในการร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ให้คงอยู่ได้ และเห็นคุณค่าทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น ตลอดจนให้ความภาคภูมิใจกับผลงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ ทีมวิจัย และชาวบ้านที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมมาตลอดจนสิ้นสุดโครงการวิจัย

ถึงแม้ว่า ชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ เพิ่งจะเริ่มดำเนินการดำเนินงาน ในการรองรับนักท่องเที่ยวจริง เพื่อเป็นพัฒนาตนเองและรายได้เสริม แต่ทีมวิจัยและชาวบ้านไม่ได้คิดว่าชุมชนเราเพิ่งจะเริ่มต้น ชาวบ้านทุกคนคิดว่า เราเริ่มต้นมานานแล้ว ก่อนที่งานวิจัยจะเข้ามาในพื้นที่ เพียงแต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเพื่อจัดกระบวนการทำงานของชุมชนให้เป็นระบบ นำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืน ตามเป้าหมายของชุมชนได้เร็วขึ้น และเกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น เพราะกระบวนการวิวนทำให้ชาวบ้านรู้ขั้นตอนการทำงาน เป็นเรื่องที่ชุมชนให้ความสำคัญ

จึงเชื่อได้ว่า ชุมชนมีความพร้อมที่จะรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ระดับหนึ่ง หากหน่วยงานที่รับผิดชอบให้การสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ให้โอกาสชุมชนในการดำเนินงาน ได้นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวของพื้นที่และการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเอง เชื่อได้ว่าชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่สามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี หากได้รับโอกาสจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สร้างกระบวนการทางความคิด การทำงานร่วมกัน การรู้จักการใช้ในสิ่งที่ชุมชนขาดไม่ถึง ในการที่จะนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด และสำคัญที่สุดคือ ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ได้ให้โอกาสทีมวิจัยชาวบ้าน และชาวบ้านแก่งเกาะใหญ่ ที่ได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ อย่างยั่งยืน

รายชื่อชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

นาย ประเสริฐ แจ่มไทย	ประธานชมรม
นาย สมจิตร พรหมคง	รองประธาน
นาย แทน คล้ายการจ้าง	เหรัญญิก
นางสาว สายพิน โภคทรัพย์	เลขานุการ
นาย สำรวย ทวีทรัพย์	ฝ่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน
นาย บุญ พุทธเสน	ฝ่ายยานพาหนะ
นาย เด่นชัย สุวรรณ	ฝ่ายยานพาหนะ
นาย พ้า พึ่งพา	ฝ่ายนักสื่อความหมาย
นาย จำนงค์ นามสุโ	ฝ่ายนักสื่อความหมาย
นาย พยอม สมิเพชร	ฝ่ายนักสื่อความหมาย
นางสาว ตักตา อ่อนนวล	ฝ่ายอาหาร
นางสาว สมหมาย บุญมา	ฝ่ายอาหาร
นาย มนต์ สมิเพชร	ฝ่ายรักษาความปลอดภัย
นาย สุชีพ บุญเกิด	ฝ่ายรักษาความปลอดภัย
นาย สุนทร อินสำโรง	ที่ปรึกษาชมรม
นาย ชาตรี ชูจิตร	ผู้ประสานงาน / การตลาด

ทางชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่ ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ทำงานได้อย่างชัดเจน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น กลุ่มดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มแนวหน้าของชุมชน ในการที่จะเป็นศูนย์กลางการประสานงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

วัตถุประสงค์ของชมรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแก่งเกาะใหญ่

1. เพื่อเป็นการสร้างองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็ง
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางของฐานข้อมูลชุมชน ในด้านการท่องเที่ยว
3. เพื่อเป็นประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐและชุมชน

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการสรุปบทเรียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านการจัดการท่องเที่ยว

- 1) ควรมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้น
- 2) ต้องมีการวิเคราะห์ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในเชิงระบบนิเวศและสังคมวัฒนธรรม
- 3) กลุ่มองค์กรชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจนในเรื่องของการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม และใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน
- 4) ควรมีคณะกรรมการของชุมชนที่มาจากหลายๆ กลุ่มร่วมรับผิดชอบดูแลและบริหารจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชน
- 5) การบริหารจัดการต้องให้ทุกกลุ่มในชุมชนมีส่วนร่วม กระจายผลประโยชน์ รายได้ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมแก่ทุกกลุ่มในชุมชน
- 6) การพัฒนาหลักการบริหารจัดการภายในของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 7) การพัฒนาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการพักแบบโฮมสเตย์
- 8) การเชื่อมโยงความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงที่จัดกิจกรรมเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 9) ควรมีการสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนและชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะของทีมวิจัยชาวบ้าน

- 1) อยากให้มีการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยให้เป็นที่รู้จักมากกว่านี้
- 2) อยากเชิญชวนเยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น
- 3) จัดการประชุมพูดคุยกันให้มากขึ้น
- 4) มีการจัดการงานให้มีระบบมากกว่านี้
- 5) การเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างกัน
- 6) การศึกษาดูงานเพื่อการพัฒนาแบบการท่องเที่ยว
- 7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจมากกว่านี้

ส่วนที่ 7

ภาคผนวก

ผลจากการประมวลแบบสอบถาม ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจากการจัดกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทัวร์นำร่อง
บ้านแก่งเกาะใหญ่ จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งที่ 1

ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมต่อกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว

หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
1. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว						
- ความเหมาะสมของเส้นทาง	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (42.9)	8 (57.1)	0 (0.0)	14 (100.00)
- ความน่าสนใจของสถานที่	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	7 (50.0)	4 (28.6)	14 (100.00)
- การเดินทางและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	8 (57.1)	3 (21.4)	14 (100.00)
2. ด้านมัคคุเทศก์						
- ความเป็นกันเองของมัคคุเทศก์	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (28.6)	10 (71.4)	14 (100.00)
- วิธีการสื่อความหมาย	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	6 (42.9)	5 (35.7)	14 (100.00)
- ข้อมูลที่ได้รับจากมัคคุเทศก์	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	6 (42.9)	5 (35.7)	14 (100.00)
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว						
- ความเหมาะสมของกิจกรรม	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (28.6)	8 (57.1)	2 (14.3)	14 (100.00)

- ระยะเวลาในการทำกิจกรรม	0 (0.0)	1 (7.1)	1 (7.1)	9 (64.3)	3 (21.4)	14 (100.00)
- ความน่าสนใจของกิจกรรม	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	6 (42.9)	5 (35.7)	14 (100.00)
- การได้มีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวใน การทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม	0 (0.0)	1 (7.1)	3 (21.4)	3 (21.4)	7 (50.0)	14 (100.00)

หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
4. ด้านอาหารเครื่องดื่ม						
- อาหารพื้นบ้าน เอกลักษณ์ท้องถิ่น	0 (0.0)	1 (7.1)	1 (7.1)	8 (57.1)	4 (28.6)	14 (100.00)
- สถานที่เตรียม / ปิ้งอาหารถูก สุขลักษณะ	0 (0.0)	0 (0.0)	5 (35.7)	6 (42.9)	3 (21.4)	14 (100.00)
- อาหารมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (14.3)	8 (57.1)	4 (28.6)	14 (100.00)
- น้ำดื่มสะอาด ถูกสุขลักษณะ	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (14.3)	5 (35.7)	7 (50.0)	14 (100.00)
5. ด้านความปลอดภัย						
- ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (14.3)	6 (42.9)	6 (42.9)	14 (100.00)
- ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาล เบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (28.6)	5 (35.7)	5 (35.7)	14 (100.00)
6. การจัดการโดยชุมชน						
- การกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับ นักท่องเที่ยวเพื่อมิให้ขัดต่อจารีต ประเพณี	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (21.4)	7 (50.0)	4 (28.6)	14 (100.00)
- ขนาดของกลุ่มและจำนวน นักท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อม	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (42.9)	4 (28.6)	4 (28.6)	14 (100.00)
- ระบบการจองล่วงหน้า	0	0	5	7	1	14

	(0.0)	(0.0)	(38.5)	(53.8)	(7.7)	(100.00)
7. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน						
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่	0 (0.0)	1 (7.1)	3 (21.4)	2 (14.3)	8 (57.1)	14 (100.00)
- ชุมชนกระจายแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน	0 (0.0)	1 (7.1)	2 (14.3)	5 (35.7)	6 (42.9)	14 (100.00)
8. ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก						
- รูปแบบและความเหมาะสม	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (28.6)	7 (50.0)	3 (21.4)	14 (100.00)
- คุณภาพของผลิตภัณฑ์	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (14.3)	10 (71.4)	2 (14.3)	14 (100.00)
หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
9. ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก						
- ราคาของผลิตภัณฑ์	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (14.3)	9 (64.3)	3 (21.4)	14 (100.00)
- ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (28.6)	4 (28.6)	6 (42.9)	14 (100.00)

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อการจัดทัวร์นำร่องของบ้านแก่งเกาะใหญ่ มีประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสนใจในระดับดีมากที่สุด มี 8 ประเด็น คือ

- ด้านมัคคุเทศก์ ความเป็นกันเองของมัคคุเทศก์ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 71.4
- ด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- น้ำดื่มถูกสุขลักษณะ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วยจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- ชุมชนกระจายแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9

- ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับดี มี 18 ประเด็น คือ

- ความเหมาะสมของเส้นทาง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- ความน่าสนใจของสถานที่ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- การเดินทางและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- วิธีการสื่อความหมาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- ข้อมูลที่ได้รับจากมัคคุเทศก์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- ความเหมาะสมของกิจกรรม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- ระยะเวลาในการทำกิจกรรม จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 64.3
- ความน่าสนใจของกิจกรรม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- อาหารพื้นบ้านเอกลักษณ์ ท้องถิ่น จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- สถานที่เตรียมปรุงอาหาร ถูกสุขลักษณะ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- อาหารมีความถูกสุขลักษณะ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1
- ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9
- ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7
- การกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้ขัดต่อจารีตประเพณี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- ระบบการจูงล่องหน้า จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8
- รูปแบบและความเหมาะสม จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- คุณภาพของผลิตภัณฑ์ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 71.4
- ราคาของผลิตภัณฑ์ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 64.3

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับปานกลาง มี 1 ประเด็น คือ

- ขนาดของกลุ่มและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9

ส่วนที่ 2 มุมมองความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

1. ชุมชนใช้ประโยชน์จากการจัดการ และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน ได้จริงหรือไม่ อย่างไรบ้าง

-ได้ เพราะอย่างน้อยก็เป็นการรวบรวมกลุ่มจากกลุ่มน้อยๆในการสอน หรือแนะนำให้ผู้จัดการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมในท้องถิ่น ไปถึงการรวมกลุ่มใหญ่ยิ่งขึ้น

-จริง การท่องเที่ยวช่วยกระจายรายได้ให้กับชุมชนเป็นจำนวนมาก ถ้าทุกคนในชุมชนมีการแบ่งงานอย่างมีระบบแล้วจะทำให้คนในชุมชนเกิดการอนุรักษ์ วัฒนธรรมชาติ ให้คงอยู่ตลอดไป

-ได้จริง เพราะทุกคนได้มีส่วนร่วมและทำหน้าที่อนุรักษ์ป่าได้อย่างดี

-จริง สอนให้รู้คุณค่าของธรรมชาติและรักธรรมชาติมากขึ้น

-ผลเสียต่อสัตว์ป่า หนีเข้าป่าลึก

2. การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเลือกในการเพิ่มพูนรายได้ (รายได้เสริม) และเป็นกองทุนในการพัฒนาชุมชน อย่างไรบ้าง

- ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความสามัคคี
- เป็นตัวอย่างที่ดีให้คนในชุมชนหรือลูกหลานปฏิบัติตามต่อไป
- ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น
- เวลารว่างจากงานประจำก็สามารถหารายได้พิเศษจากการนำเที่ยวได้
- การซื้อของที่ระลึกเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะนี้ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ระหว่างผู้มาเยือน กับชุมชนเจ้าของบ้าน อย่างไรบ้าง

- เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และเป็นการเรียนรู้
- เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน
- นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตคนในชุมชน
- ผู้มาเยือนได้ประสบการณ์จริง ความรู้ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน

4. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนทั้งดีและไม่ดีเป็นอย่างไร

- ไม่ดี การใช้ยานพาหนะในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่เหมาะสม เพราะเสียงของยานพาหนะทำให้สัตว์แตกตื่น
- ดี มีรายได้เพิ่มขึ้น
- ดี คนภายนอกได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น
- ไม่ดี แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหากไม่ได้รับการดูแล
- ข้อเสีย มีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการท่องเที่ยว

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

- ยานพาหนะเป็นจักรยานจะดีกว่า
- เพิ่มที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพัก
- อยากให้มีสถานที่ที่น่าสนใจ และดึงดูดมากกว่านี้ มีกิจกรรมเยอะกว่านี้ และอยากให้มีการร้องรำทำเพลงขนาดพักเบรก
- ควรมีกิจกรรมนันทนาการที่เป็นเอกลักษณ์
- ควรรดน้ำต้นไม้
- ข้อมูลของนักท่องเที่ยวควรละเอียดกว่านี้
- สถานที่ไม่ค่อยสะอาด
- มีสถานที่จัดขายน้ำมันมินต์ และส้มโอเป็นหลักแหล่ง ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปซื้อได้

ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทั่วร่นำร่อง
บ้านแก่งเกาะใหญ่ จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งที่ 2

ส่วนที่ 1 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมต่อกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว

หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
1. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว						
- ความเหมาะสมของเส้นทาง	0 (0.0)	1 (4.5)	7 (29.2)	13 (59.1)	1 (4.5)	22 (100.00)
- ความน่าสนใจของสถานที่	0 (0.0)	1 (4.3)	10 (43.5)	11 (47.8)	1 (4.3)	23 (100.00)
- การเดินทางและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	0 (0.0)	1 (4.3)	8 (34.8)	11 (47.8)	3 (13.0)	23 (100.00)
2. ด้านมัคคุเทศก์						
- ความเป็นกันเองของมัคคุเทศก์	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (8.3)	11 (45.8)	11 (45.8)	24 (100.00)
- วิธีการสื่อความหมาย	0 (0.0)	2 (8.3)	7 (29.2)	12 (50.0)	3 (12.5)	24 (100.00)
- ข้อมูลที่ได้รับจากมัคคุเทศก์	0 (0.0)	3 (12.5)	7 (29.2)	12 (50.0)	3 (12.5)	24 (100.00)
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว						
- ความเหมาะสมของกิจกรรม	0 (0.0)	1 (4.2)	6 (25.0)	14 (58.3)	3 (12.5)	24 (100.00)
- ระยะเวลาในการทำกิจกรรม	1 (4.2)	2 (8.3)	11 (45.8)	3 (33.3)	2 (8.3)	24 (100.00)
- ความน่าสนใจของกิจกรรม	0 (0.0)	1 (4.2)	9 (37.5)	13 (54.2)	1 (4.2)	24 (100.00)
- การได้มีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวใน	0	2	7	15	0	24

การทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม	(0.0)	(8.3)	(29.2)	(62.5)	(0.0)	(100.00)
--	-------	-------	--------	--------	-------	----------

หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
4. ด้านอาหารเครื่องดื่ม						
- อาหารพื้นบ้าน เอกลักษ์ณ์ท้องถิ่น	0 (0.0)	0 (0.0)	7 (29.2)	9 (37.5)	8 (33.3)	24 (100.00)
- สถานที่เตรียม / ปรงอาหารถูก สุขลักษณะ	1 (4.2)	0 (0.0)	10 (41.7)	12 (50.0)	1 (4.2)	24 (100.00)
- อาหารมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ	0 (0.0)	0 (0.0)	12 (50.0)	9 (37.5)	3 (12.5)	24 (100.00)
- น้ำดื่มสะอาด ถูกสุขลักษณะ	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (25.5)	10 (41.7)	8 (33.3)	24 (100.00)
5. ด้านความปลอดภัย						
- ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0 (0.0)	1 (4.2)	4 (16.7)	13 (54.2)	6 (25.0)	24 (100.00)
- ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาล เบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	0 (0.0)	1 (4.2)	10 (41.7)	8 (33.3)	5 (20.8)	24 (100.00)
6. การจัดการโดยชุมชน						
- การกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับ นักท่องเที่ยวเพื่อมิให้ขัดต่อจารีต ประเพณี	0 (0.0)	1 (8.3)	7 (29.2)	13 (54.2)	2 (8.3)	24 (100.00)
- ขนาดของกลุ่มและจำนวน นักท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อม	0 (0.0)	1 (4.2)	9 (37.5)	13 (54.2)	1 (4.2)	24 (100.00)
- ระบบการจองล่วงหน้า	1 (4.3)	1 (4.3)	8 (34.8)	9 (39.1)	4 (17.4)	24 (100.00)
7. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน						
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่	0 (0.0)	1 (4.3)	4 (17.4)	9 (39.1)	9 (39.1)	24 (100.00)
- ชุมชนกระจายแบ่งบทบาทหน้าที่ใน	0	1	4	11	7	24

การทำงาน	(0.0)	(4.3)	(17.4)	(47.8)	(30.4)	(100.00)
8. ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก						
- รูปแบบและความเหมาะสม	0 (0.0)	1 (4.3)	6 (26.1)	11 (47.8)	5 (21.7)	24 (100.00)
- คุณภาพของผลิตภัณฑ์	0 (0.0)	1 (4.3)	5 (21.7)	11 (47.8)	6 (26.1)	24 (100.00)
หัวข้อการประเมิน	ระดับความสำคัญ					รวม
	น้อยมาก	น้อย	ปานกลาง	ดี	ดีมาก	
9. ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก						
- ราคาของผลิตภัณฑ์	0 (0.0)	1 (4.3)	4 (17.4)	11 (47.8)	7 (30.4)	24 (100.00)
- ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	0 (0.0)	1 (4.3)	6 (26.1)	9 (39.1)	7 (30.4)	24 (100.00)

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ต่อการจัดทัวร์นำร่องของบ้านแก่งเกาะใหญ่ มีประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสนใจในระดับดีมากที่สุด มี 2 ประเด็น คือ

- ด้านมัคคุเทศก์ ความเป็นกันเองของมัคคุเทศก์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8
- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับดี มี 22 ประเด็น คือ

- ความเหมาะสมของเส้นทาง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1
- ความน่าสนใจของสถานที่ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
- การเดินทางและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
- ความเป็นกันเองของมัคคุเทศก์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8
- วิธีการสื่อความหมาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- ข้อมูลที่ได้รับจากมัคคุเทศก์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
- ความเหมาะสมของกิจกรรม จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3
- ความน่าสนใจของกิจกรรม จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2
- การได้มีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ในการทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5
- อาหารพื้นบ้านเอกลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5
- สถานที่เตรียม / ปูรองอาหารถูกสุขลักษณะ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0

- น้ำดื่มสะอาด ถูกสุขลักษณะ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7
 - ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2
 - การกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับจารีตประเพณี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2
 - ขนาดของกลุ่มและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2
 - ระบบการจองล่วงหน้า จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1
 - การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1
 - ชุมชนกระจายแบ่ง บทบาทหน้าที่ในการทำงาน จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
 - รูปแบบและความเหมาะสม จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
 - คุณภาพของผลิตภัณฑ์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
 - ราคาของผลิตภัณฑ์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8
 - ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1
- ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับปานกลาง มี 3 ประเด็น คือ
- ระยะเวลาในการทำกิจกรรม จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8
 - อาหารมีความถูกสุขลักษณะ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0
 - ความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7

ส่วนที่ 2 มุมมองความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

6. ชุมชนใช้ประโยชน์จากการจัดการ และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ และฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน ได้จริงหรือไม่ อย่างไรบ้าง

- การจัดการเช่นนี้ ทำให้ชาวบ้านคนพื้นเมือง รู้จักรักป่า รักต้นไม้ นอกจากนั้น ก็ทำให้เยาวชนมีความรู้มากขึ้น และมีการรวมตัวกัน ซึ่งดีกว่าในอดีต ที่ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างอยู่
- ชุมชนต้องทำอย่างต่อเนื่อง จะเกิดผลดีแก่ชุมชน และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำต่อไปจะเป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนอย่างแน่นอน
- สนับสนุนกระบวนการอย่างยิ่ง ควรจัดทำให้ต่อเนื่อง เพื่อให้การท่องเที่ยวช่วยนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรม และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน
- จริง ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อกิจกรรมท่องเที่ยว มีความตื่นตัว กระตือรือร้นที่จะนำเสนอสิ่งที่มีอยู่อย่างถูกวิธีและเป็นระบบ ถ้ามีการแนะนำที่ถูกต้องมากขึ้น จะสามารถรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมอย่างยั่งยืน
- ได้ เกิดการช่วยเหลือดูแลธรรมชาติ ป่าไม้ เกิดรายได้แก่ท้องถิ่น
- ได้จริง เพราะมีการจัดระบบการท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- ถ้ามีการจัดการที่ดี เป็นระเบียบ ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและฟื้นฟูธรรมชาติให้ดี จะดีมาก
- ได้จริง เพราะเป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าชุมชนได้

- ได้เพราะคนในชุมชนยอมมีวิถีชีวิตผูกพันใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม และซึมซับวัฒนธรรมในท้องถิ่นการได้การเสนอแนะจัดการที่ถูกต้อง สามารถสร้างงานสร้างรายได้
- ได้จริง การมีทัศนคติที่ดี ทำให้เด็กมีจิตสำนึกในการรักถิ่นฐานบ้านเกิด
- น่าจะใช้ได้จริง เพราะเท่าที่เห็น ชุมชน ชาวบ้าน มีความรู้มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ต้องมีการพัฒนา รูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมมากกว่านี้
- ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ และสร้างจิตสำนึกการหวงแหนถิ่นกำเนิดตนเองได้ เพราะชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในเชิงลึก และได้สัมผัสสิ่งดีๆ ของชุมชน
- ท่านต้องรู้จักชุมชนของท่านให้ดี แล้ว จะรู้ว่า ชุมชนคุณมีผลิตภัณฑ์อะไรที่มีคุณภาพ และก็นำออกมาขายแก่นักท่องเที่ยว เพราะขณะนี้มันนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่คุณแล้ว คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลาย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้ซื้อขั้นดี เป็นกลุ่มที่ต้องการของที่ระลึก คุณไม่ต้องเหนื่อยที่จะต้องเอาของไปขาย ดังนั้น ต้องหาว่าพื้นที่เรามีอะไรดี อะไรเด่น แล้วนำมาเสนอขายแก่เขา

7. การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเลือกในการเพิ่มพูนรายได้ (รายได้เสริม) และเป็นกองทุนในการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง

- มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รายได้ก็ต้องตามมา จึงขอเสนอให้มีศูนย์สินค้าพื้นเมืองในหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านเข้ามาจองบู๊ตขายของ ห้างรถยนต์ผ่านเข้าไปในป่า แต่ให้อนุรักษ์ไว้ โดยการเดินทิวไร่อธิแต่ก็ จะน่าสนใจมาก
- การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเลือกที่ชุมชน เพิ่มพูนรายได้ และเป็นกองทุนในการพัฒนาสังคม
- เป็นไปได้แน่นอน ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงผลที่จะตามมา เช่นเรื่องผลประโยชน์ ไม่เช่นนั้นอาจก่อให้เกิดความแตกแยก กลายเป็นการทำลายชุมชนในที่สุด
- ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ขายของที่ระลึก ที่พัก อาหาร การให้บริการขนส่งความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- โดยการระดมทุนในท้องถิ่น ที่มีอยู่มาประยุกต์ให้เกิดรายได้
- ทำดี ชัดเจน มีต่อเนื่อง สร้างเครือข่าย กระจายรายได้ ดูแลความสะอาด ใครทำอะไร ให้มีการกระจายรายได้เสริมได้ เป็นยิ่งดี
- ชาวบ้านหารายได้จากทักษะที่มี สินค้าพื้นบ้านที่ชาวบ้านทำกันเองในชุมชน
- ถ้ามีการจัดการที่ดีและเหมาะสม ชุมชนจะสามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม โดยใช้เอกลักษณ์ของชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยว ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ แต่เกิดผลกระทบน้อยที่สุด
- แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาได้ มีรายได้ ใช้ในการพัฒนาการบริหารภายในชุมชนได้
- ของท้องถิ่น Otop สามารถนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้
- เป็นการกระจายรายได้เสริม ถึงแทบทุกส่วนของชุมชนอย่าสงสัยแท้จริง ไม่ใช่เพียงกลุ่มหนึ่ง
- ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการมากกว่านี้ โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยว ให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ
- เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมมีรายได้เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ทั้งที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์ข้อมูล เป็นต้น

8. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะนี้ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชนเจ้าของบ้าน อย่างไรบ้าง

- ผู้ที่มาเยือนจะได้รับความรู้จากท้องถิ่นที่น่าสนใจคือ ผลิตน้ำมันมินต์
- การมีประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ มีความรู้แตกต่างกันออกไป ร่วมมือกันทำ เป็นความเจริญของกิจกรรมอย่างหนึ่ง
- จะมีหลักว่า นักท่องเที่ยวคือผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ โดยยึดหลักว่า ต้องไม่ขายวัฒนธรรมหรือธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ไม่เช่นนั้น กิจกรรมทุกอย่างถูกกำหนดให้เป็นไปตามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ
- การเปลี่ยนความคิดมุมมอง ใน การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว
- เป็นการสัมผัสกับชีวิตชุมชนอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดมิตรภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในอนาคต
- ได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่มาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น
- เป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน หาประสบการณ์ใหม่ๆ
- ทำให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากขึ้น
- ถ้าชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวคล้ายกัน น่าจะมีข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ดีต่อกันได้ เช่นปัญหา อุปสรรค อาจจะมีการถ่ายทอดเรื่องราว ทางด้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น
- เกิดการแลกเปลี่ยนเป็นอย่างดี เพราะใช้เวลาอยู่ด้วยกันมาก
- ทำให้เกิดแลกเปลี่ยน ทั้งในเรื่องของรายละเอียดในชุมชนว่าเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งปกติทั่วไป เราจะหาข้อมูลเหล่านี้ได้ไม่เพียงพอ

9. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนทั้งดีและไม่ดีเป็นอย่างไร

- อาจจะทำให้ชุมชนเจริญขึ้น วัฒนธรรมท้องถิ่นอาจเปลี่ยนแปลง
- อาจจะมีผลกระทบบ้างสำหรับผู้ที่ไม่มีจิตในเชิงอนุรักษ์ แต่หากผู้จัดมีจิตสำนึกที่ดี จะไม่ส่งผลเสียเท่าไร
- ขยะ จระว้าง สร้างกฎที่ดีเรื่องขยะ
- สินค้า จระว้าง ทรัพยากรธรรมชาติจะถูกนำมาแปรรูปเพื่อจำหน่าย
- การแต่งกาย จระว้าง อย่าให้นักท่องเที่ยวแสดงกริยาไม่ดีไม่งาม
- ธุรกิจ จระว้าง คนในชุมชนจะแสวงหาแต่รายได้ จนลืมความสัมพันธ์ของชุมชนในอดีต
- ผลดี ชุมชนได้เรียนรู้ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มาจากที่ต่างๆ ซึ่งอาจจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
- มีรายได้เพิ่มขึ้น
- ผลเสีย อาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีด้านอื่นๆ เช่นการแต่งกาย การแสดงออก เพิ่มมลภาวะ ขยะ น้ำเสีย
- ดี เกิดการดูแลธรรมชาติจากชุมชนมากขึ้น
- ไม่ดี เมื่อชุมชนยังไม่เข้าในการท่องเที่ยว
- ชาวบ้านได้พัฒนาทักษะและศักยภาพของตนเองหลายๆด้าน

10. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

- เรื่องการจัดการของศาลเจ้าแม่เลย์ เจ้าแม่वंษย์
- สิ่งที่น่าใจบนยอดคอยเขาจากกบ
- สนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณก
- มอบประกาศนียบัตรแก่ผู้พิชิตเขาจากกบ

- ควรเสริมเรื่องราวเรื่องเล่าให้น่าสนใจ
- การแนะนำอุปกรณ์ของคนทำลายป่าไม้ น่าสนใจ
- ล่องแพลำน้ำ
- Trekking ประมาณ 2 ชั่วโมง
- ขอให้จัดต่อเนื่อง ขอเป็นกำลังใจให้
- ทุกคนต่างรับรู้ รับทราบในกิจกรรม ไม่ใช่กลุ่มสนใจเฉพาะ
- จะมีกรรมการฝ่ายท่องเที่ยวของชุมชน ต้องยอมรับทั้งชุมชน
- จงปรับปรุงสถานที่บ้านเรือน ภาพลักษณ์ ให้สะอาดงามตา เชียวห่ม
- จงรู้จักประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยน ระบุปัญหา ผลกระทบแล้วแก้ไข
- จงรู้จักประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การท่องเที่ยวสู่ตลาดผู้ประกอบการธุรกิจ
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ควรมีการไปดูงานตามจังหวัดต่างๆที่มีความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว เช่น เชียงใหม่ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในภาพรวมชัดเจน
- มีคฤเทศก์ ต้องกล้าพูดกล้าอธิบายมากกว่านี้
- ควรมีข่าวสารเนื้อหาให้มากกว่านี้
- แนะนำนักท่องเที่ยวก่อน แต่ละโปรแกรมว่าจะพบอะไร ยากง่ายลำบากอย่างไร ควรจะเตรียมอะไร ราคาค่าบริการเท่าไร และเวลาแต่ละจุดต้องกระชับ การนำเสนอข้อมูล ต้องมีความน่าสนใจ
- อยากเห็นการท่องเที่ยวที่ถาวร
- ควรสม่ำเสมอในเรื่องของการดำเนินงาน
- ทางเดินเขา ทางชันและมีใบไม้แห้งมาก ทำให้ลื่นอาจเกิดอันตรายได้
- จัก ทริป ง่าย สั้น น่าสนใจ ใช้เวลาไม่มาก
- จัดโปรแกรมท่องเที่ยวให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย
- ตามทางควรมีการตัดหนาม หรือกิ่งไม้ข้างทาง เพราะอาจเกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยวได้
- ควรมีที่พักระหว่างทางและเวลาเดินขึ้นดอย
- ควรมีเจ้าหน้าที่ปิดท้ายทีม เพื่อดูแลนักท่องเที่ยวที่เดินช้า หรือไม่ค่อยแข็งแรง
- รถอีแต๋น ควรมีที่นั่งเหมือนรถสองแถว เพราะนั่งกับพื้นทำให้เหนื่อยมาก
- สถานที่ดึงดูดความสนใจค่อนข้างน้อย และระยะทางในการท่องเที่ยวค่อนข้างไกล ทำให้เหนื่อยกับการเดินทาง แต่ในการให้ข้อมูลและการบริการต่างๆ ยังมีคฤเทศก์น้อย และเจ้าหน้าที่ดีมาก ประทับใจ
- ต้องประชาสัมพันธ์ขายผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพราะคนในพื้นที่มีรายได้ มีประโยชน์ มีส่วนร่วม เขาจะเกิดความรักชุมชนไม่ออกไปหางานนอกพื้นที่ (แต่ต้องให้เกิดความรักที่ตัวชุมชน ไม่ใช่ตัวเงิน)